Madeleinei Renaud
și lui Jean-Louis Barrault

Pietonul văzduhului

Traducere de
I. Igirosianu

Eugène Ionesco
LE PIÉTON DE L'AIR
© THÉÂTRE (vol. III), Éd. Gallimard, 1963

Personajele

DOMNUL BÉRENGER, Pieton al Văzduhului
DOAMNA BÉRENGER, soţia sa, pe numele ei mic: *Joséphine*
DOMNIŞOARA BÉRENGER, fiica lor, pe numele ei mic: *Mathe*
ZIARISTUL (englez)
ÎNTÎIUL ENGLEZ în ţinută de zile mari (Engl. 1)
ÎNTÎIA ENGLEZOAICĂ, soţia sa (Englezoaica 1)
BĂIEŢAŞUL, fiul lor
AL DOILEA ENGLEZ în ţinută de zile mari (Engl.2)
A DOUA ENGLEZOAICĂ, soţia sa (Englezoaica 2)
FETIŢA, fiica celei de a doua perechi de englezi
JOHN BULL, corifeu
ÎNTÎIA BĂTRÎNĂ DOAMNĂ ENGLEZOAICĂ (Bătr. D. Engl.1)
A DOUA BĂTRÎNĂ DOAMNĂ ENGLEZOAICĂ (Bătr. D. Engl. 2)
UNCHIUL-MEDIC
DRICARUL
TRECĂTORUL DIN ANTI-LUME
La tribunal: JUDECĂTORUL
JOHN BULL, deghizat în călău
OMUL ÎN ALB
CĂLĂUL LA SPÎNZURĂTOARE
ASESORI

Personajele nu trebuie să vorbească cu accent englezesc.

DECORUL

La stînga de tot, o căsuță de stil englezesc, pentru locuit la țară: un *cottage* gen oarecum Rousseau-Vameșul sau Utrillo, chiar și Chagall, potrivit afinităților scenografului. Întocmai ca și priveliștea mai jos descrisă, căsuța trebuie să sugereze o ambianță onirică. Dar această impresie, că totul se petrece în vis, urmează să fie creată mai mult cu mijloacele unui artist primitiv, numai în aparență neîndemînatic, decît cu acelea ale unui decorator suprarealist sau inspirate de tehnica folosită la Operă sau la Châtelet. Totul se află în plină lumină, fără penumbră, deci fără văluri etc.

Restul scenei reprezintă o pajiște foarte verde și proaspătă, pe un podiș dincolo de care se deschide o vale; în fundul scenei se vede dealul de peste vale. Creștetul podișului pe care se desfășoară acțiunea trebuie să aibă formă de semicerc, pentru a îngădui, pe de o parte, ca prăpastia să fie aproape și să te simți ca pe buza ei și, pe de altă parte, să se poată zări, în fund, spre dreapta, cele dintîi case, toate albe și scăldate de soarele de aprilie, ale orășelului de provincie engleză. Cerul este foarte albastru și limpede. Pe scenă se pot vedea cîțiva pomi: cireși și peri în floare.

Se va auzi, foarte slab, zgomotul trenurilor ce trec prin fundul văii, de-a lungul unui mic fluviu navigabil, care, bineînțeles, nici el nu se vede, dar a cărui prezență poate fi sugerată de sunetul, și el slab, al sirenelor vapoarelor. Se mai văd și cablurile unui teleferic și, lunecînd pe ele, în sus și în jos, două vagonete roșii.

Mai apoi, pe măsură ce acțiunea va înainta, vom vedea apărînd și alte accesorii și schimbări în decor. Astfel, în cursul plimbării lui Bérenger și a familiei sale pe marginea prăpastiei, vom vedea niște ruine trandafirii, acoperite cu flori, hotarul neantului, un pod de argint, un tren cu roți dințate pe dealul de peste vale etc.

La ridicarea cortinei, două Bătrîne Doamne Englezoaice trec, plimbîndu-se, din dreapta spre stînga.

BĂTR. D. ENGL. 1: Oh, *yes*...
BĂTR. D. ENGL. 2: *Yes*, sîntem în Anglia.
BĂTR. D. ENGL. 1: În comitatul Gloucester.
BĂTR. D. ENGL. 2: Și de ce duminică frumoasă avem parte. *(Se aud clopote.)* Clopotele bisericii catolice.
BĂTR. D. ENGL. 1: La mine-n sat nu era biserică catolică.

În această clipă, o minge lovește pe cea de a doua Bătrînă Doamnă Englezoaică în spate; doamna se întoarce brusc și vede intrînd în scenă un băiețaș englez.

BĂTR. D. ENGL. 2: O!
BĂTR. D. ENGL. 1: O! ce copil rău.

Apare Întîiul Englez, tatăl băiețașului.

ENGL. 1: *Sorry!* Iertați-mi băiețașul.
BĂIEȚAȘUL: N-am făcut înadins.

Apare și Întîia Englezoaică, soția Întîiului Englez și mama Băiețașului.

ENGLEZOAICA 1 *(Băiețașului):* Trebuie să iei seama. Nu-i frumos. Cere iertare doamnei.
BĂIEȚAȘUL: Iertați-mă, doamnă.
ENGL. 1 *(către cele două Bătrîne Doamne):* Vă cer stăruitor iertare.
ENGLEZOAICA 1 *(idem):* Vă cer stăruitor iertare.

Cele două Bătrîne Doamne Englezoaice și Părinții se salută reciproc, spunînd: „Sorry, iertați-ne".
Apoi se despart, își întorc spatele și încep să se plimbe, în timp ce se ivește Fetița Englezoaică; aceasta ia de pe jos mingea Băiețașului și i-o dă.

ENGLEZOAICA 1 *(adresîndu-se Fetiței):* Ești o fetiță bine crescută.

Fetița face o reverență, în timp ce în scenă intră cel de al Doilea Englez și soția sa, părinții Fetiței.

ENGLEZOAICA 1 *(se adresează părinților):* Fetița dumneavoastră este bine crescută, doamnă.
ENGL 1 *(celui de-al Doilea Englez):* Fetița dumneavoastră este bine crescută, domnule.
ENGL. 2 *(se adresează celui dintîi):* Băiețașul dumneavoastră trebuie să fie cu siguranță la fel.
ENGLEZOAICA 1: Nu chiar așa.
ENGLEZOAICA 2: Nici fetița noastră nu-i întotdeauna politicoasă.

Cei patru englezi se salută din nou spunînd „Sorry, sorry", se despart și se plimbă fiecare pereche de partea ei, în timp ce Englezoaica 1 mai spune o dată Băiețașului: „Răule!"
Băiețașul dă pe furiș cu tifla părinților săi.

FETIȚA: O! Ce copil rău!
BĂTR. D. ENGL. 1 *(care a văzut):* O! ce copil rău!
BĂTR. D. ENGL. 2: O! ce copil rău!
FETIȚA: N-am să-l spun. Nu-i frumos să pîrăști.

Prin stînga, prin spatele casei lui Bérenger, intră în scenă Ziaristul.

ZIARISTUL *(către Engl. 1):* Aoh! bună dimineața!
ENGLEZOAICA 1: Aoh! Ce frumoasă duminică, nu-i așa?
ENGL. 1: Ce frumoasă duminică!
ZIARISTUL: O adevărată duminică de petrecut la țară.

Englezii ies cu toții, continuîndu-și liniștiți plimbarea. Rămas singur, Ziaristul se îndreaptă spre căsuță, pe fereastra căreia Bérenger tocmai scoate capul și inspectează cerul și pajiștea.

BÉRENGER: Ce frumoasă duminică!
ZIARISTUL: Vă rog, domnul Bérenger. Dumneavoastră sînteți domnul Bérenger? Iertați-mă, eu sînt ziarist... *(Bérenger se trage înapoi.)* Nu, nu, vă rog, nu dați bir cu fugiții. *(Capul lui Bérenger reapare ca la vicleim.)* Vreau

numai să vă pun cîteva întrebări. *(Capul lui Bérenger dispare.)* Cîteva întrebări foarte simple. Vă rog, domnule Bérenger. O singură întrebare.

Bérenger scoate iar capul.

BÉRENGER: Am luat, domnule, hotărîrea să nu mai răspund la întrebările ziariștilor.

Se retrage din nou de la fereastră.

ZIARISTUL: O singură întrebare. Nici măcar o întrebare de ziarist, ci una de ziar. Am fost trimis anume ca să v-o pun. Nu, nu e vorba de nimic grav, nu vă neliniștiți.

BÉRENGER *(scoate capul la fereastră):* Nu prea am timp, am de lucru. Adică, mai curînd nu am, sau poate am să am, cine știe? Am venit din Europa în Anglia ca să mă odihnesc, să scap de lucru...

ZIARISTUL *(scoate carnetul de note):* Asta o știm. Venit în Anglia, v-ați instalat în comitatul Gloucester, unde locuiți, pe pajiștea asta cu iarbă bogată, într-o căsuță prefabricată, așezată pe înălțimea plină de verdeață care străjuiește valea de-a lungul căreia *(în timp ce vorbește arată cu mîna partea respectivă a decorului)* curge un mic fluviu navigabil, la picioarele a două dealuri împădurite. Ne-am informat. Și vă rugăm, domnule, să nu ne luați în nume de rău indiscreția noastră respectuoasă.

BÉRENGER: Nu e un secret. De altfel, oricine poate să vadă.

ZIARISTUL: Ziarul meu ar dori să vă pună o întrebare, scumpe domnule Bérenger.

BÉRENGER: Nu mai vreau să răspund la întrebări.

Bérenger schițează o mișcare de retragere. Capul lui dispare, apoi reapare.

ZIARISTUL: Nu vă retrageți, domnule Bérenger. E vorba de o întrebare foarte simplă. La care puteți răspunde orice. Ca să putem pune răspunsul în prima pagină cu o fotografie mare a dumneavoastră, de mărime seminaturală.

BÉRENGER: Spune repede. N-am timp. Mă odihnesc.

ZIARISTUL: Vă rog să mă iertați, sînt foarte mîhnit că vă tulbur clipele astea de reculegere. Să vă pun deci tradiționala întrebare: cînd vom vedea oare pe marile scene mondiale o nouă capodoperă de-a dumneavoastră?

BÉRENGER: Nu vreau să răspund la întrebarea dumneavoastră.

ZIARISTUL: Ba da, ba da, domnule Bérenger.

BÉRENGER: Trebuie să vă fac niște mărturisiri. Am fost necontenit conștient de faptul că n-aveam nici o rațiune să scriu.

ZIARISTUL: Asta e foarte ușor de înțeles. Dar faptul de-a nu avea nici o rațiune, nu constituie prin sine o rațiune. Nimic nu are rațiune și asta o știm cu toții.

BÉRENGER: Bineînțeles. Numai că oamenii fac o sumedenie de lucruri, deși n-au nici o rațiune să le facă. Totuși, firile slabe născocesc rațiuni aparente pentru a-și justifica activitățile. Și se prefac a crede în aceste rațiuni. Omul trebuie neapărat să facă ceva, susțin ei morțiș. Eu nu fac parte dintre ei. Altădată exista în mine o putere de neînțeles, care mă împingea să fac ceva, sau să scriu, în ciuda unui nihilism fundamental. Acum nu mai pot.

ZIARISTUL: Iau notă: nu mai puteți.

BÉRENGER: Nu, nu mai pot. Ani de zile am găsit o oarecare mîngîiere în faptul de a spune că nu e nimic de spus. Acum sînt mult prea convins de acest lucru, și convingerea asta nu mai este nici intelectuală, nici psihologică; a ajuns o convingere adîncă, fiziologică care mi-a pătruns în carne, în sînge, în oase. Mă paralizează. Activitatea literară nu mai este un joc, nu mai poate fi pentru mine un joc. Ar trebui să fie o trecere spre altceva. Dar iată că nu este.

ZIARISTUL: Spre ce altceva?

BÉRENGER: Ei, dacă aș putea ști, problema ar fi rezolvată.

ZIARISTUL: Dați-ne un mesaj.

BÉRENGER: Toate au fost date. Aveți la îndemînă cîte vreți, cu nemiluita. Cafenelele și redacțiile mișună de literați iluminați care au rezolvat totul. Sînt în pas cu actualitatea. Nimic nu-i mai lesne decît să dai un mesaj automatic. Bine de ei. Ei socotesc că Istoria

are dreptate, că e raţională. Deşi, în realitate, nu face decît să bată cîmpii. Dar pentru ei Istoria se reduce la raţiunea celui mai tare, la ideologia unui regim care se înscăunează şi care triumfă. Ori care ar fi regimul. Întotdeauna găseşti raţiuni cîte poftești ca să justifici o ideologie triumfătoare. Cu toate astea, în chiar momentul în care se instalează şi triumfă, o ideologie începe să greşească. Trebuie discernămînt sau o intuiţie lucidă ca să te poţi împotrivi la ceea ce este şi ca să prevezi ceea ce va fi, sau măcar să simţi că altceva ar trebui să fie.

ZIARISTUL: Se şopteşte că, în realitate, ceea ce vă îndeamnă să părăsiţi, poate temporar, teatrul ar fi teama de rivali.

BÉRENGER: Cred mai curînd că e vorba de-o nevoie de înnoire lăuntrică. Dar am să pot oare să mă înnoiesc? În principiu da, în principiu da, de vreme ce nu mă învoiesc cu mersul evenimentelor. Numai cel ce nu se învoieşte cu mersul evenimentelor poate fi singurul cu adevărat nou şi rar. Adevărul se află într-un soi de nevroză... Nu în starea de sănătate. Nevroza este adevărul, adevăr de mîine împotriva aparentului adevăr de azi. Toţi literaţii, aproape toţi, şi aproape toţi autorii dramatici demască relele, nedreptăţile, alienările, stările de nemulţumire, de descumpănire de ieri. Dar închid ochii asupra racilelor de azi. O racilă veche nu mai e nevoie să fie denunţată. Nu mai are nici un rost să demistifici ceva care a fost demistificat. Asta-i conformism. Care nu serveşte decît ca să camufleze noua stare de nemulţumire, noile nedreptăţi, noile înşelătorii. Cea mai mare parte dintre scriitorii de astăzi sînt încredinţaţi că se află pe poziţiile cele mai înaintate tocmai în momentele în care Istoria i-a depăşit. Sînt proşti şi lipsiţi de curaj.

ZIARISTUL: O clipă... Prin urmare, scrieţi totuşi un teatru cu mesaj? Deosebit de al celorlalţi, dar care este, incontestabil, un mesaj. Şi acest mesaj al dumneavoastră...

BÉRENGER: Vai! Fără voia mea, piesele mele par să aibă un mesaj. Dar nădăjduiesc că, sub aparenţa lui, se va înfiripa altceva, ceva care îmi este încă necunoscut, dar care se va desluşi... poate de la sine... în ficţiune...

ZIARISTUL: Daţi-mi voie să notez: jos cu evenimentele... nevroză... cafea... discernămînt... curaj... intuiţie... neliniştе... scriitorii sînt proşti.

BÉRENGER: Şi apoi, fie că-i proastă, fie că-i bună, critica mă oboseşte. De altfel, şi teatrul mă oboseşte, actorii mă obosesc; viaţa mă oboseşte.

ZIARISTUL: Iau notă: oboseală... oboseală... oboseală...

BÉRENGER: Mă întreb, de asemenea, dacă literatura şi teatrul pot într-adevăr să redea uriaşa complexitate a realului, dacă cineva mai poate astăzi vedea limpede ce se petrece în ceilalţi şi în el însuşi. Trăim un însăimîntător coşmar; niciodată literatura n-a avut forţa, ascuţimea, încordarea vieţii; şi astăzi le are mai puţin ca oricînd. Ca să întruchipeze însăşi viaţa, literatura ar trebui să fie de o mie de ori mai plină de atrocităţi, mai cumplită. Dar oricît de atroce, literatura nu poate înfăţişa decît o imagine foarte atenuată, şterşă, a adevăratei atrocităţi; ca, de altfel, a tot ce este miraculos în realitatea vieţii. Literatura nu este nici cunoaştere, de vreme ce nu este decît un clişeu: adică devine clişeu, fiindcă numaidecît încremeneşte totul, îl fixează. Astfel, expresia rămîne în urmă în loc s-o ia înainte. Cum să faci ca literatura să reprezinte o explorare interesantă? Imaginarul el însuşi nu mai poate face faţă. Realitatea, vreau să spun realitatea pe care literaţii conformişti cred că o oglindesc sau că o cunosc — şi nu există decît literaţi conformişti — depăşeşte ficţiunea; nici măcar nu mai poate fi cuprinsă de conştiinţă...

ZIARISTUL: Înregistrez: nu mai putem înregistra.

BÉRENGER: Am putea, însă, suporta totul, dacă am fi nemuritori. Eu sînt paralizat la gîndul că într-o zi am să mor. Nu este, desigur, un adevăr nou. E un adevăr pe care-l uităm... ca să putem întreprinde totuşi ceva. Eu unul nu mai pot face nimic, vreau să mă vindec de moarte. La revedere, domnule.

ZIARISTUL: Perfect. Vă mulţumesc pentru preţioasele dumneavoastră declaraţii, care vor prezenta desigur cel mai viu interes pentru cititorii noştri de duminică. Vor avea cu ce să se distreze. Vă mulţumesc de ase-

menea în mod deosebit și fiindcă, datorită dumneavoastră, voi avea cu ce să umplu coloanele rubricii mele.

BÉRENGER: În prima pagină. Cu fotografie. Vă rog.

ZIARISTUL: Bineînțeles, scumpe maestre. Mîine veți primi cecul.

BÉRENGER: Cît? *(Ziaristul își face mîna pîlnie și îi șoptește lui Bérenger o cifră pe care numai el o aude.)* Bine, merge. La revedere, domnule.

Capul lui Bérenger dispare. Ziaristul iese prin dreapta. Scena rămîne cîteva clipe goală. Se aude un vijîit îndepărtat de avion, care va crește în cursul întregii scene următoare. Prin dreapta intră doamna Bérenger — Joséphine — îmbrăcată într-un capot albastru-închis, cu desene albe în formă de stea.

În urma ei intră Unchiul-Medic, urmat la rîndul lui de Dricar. Dricarul poartă haine negre, mănuși negre, cravată neagră și ține în mînă o gambetă tot neagră.

Unchiul-Medic are tîmplele argintii, poartă haine gri, cu o panglică de crep negru la reverul vestonului.

UNCHIUL-MEDIC *(îndreptîndu-se spre Joséphine)*: Joséphine! Joséphine!

JOSÉPHINE *(se întoarce)*: Dumneata, Unchiule-Medic? Te credeam la Brazzaville...

UNCHIUL-MEDIC: N-am fost niciodată la Brazzaville.

DRICARUL: Doamnă Bérenger, doamnă Bérenger...

JOSÉPHINE: Ce doriți, domnule?

DRICARUL: Vă cer iertare, doamnă Bérenger, și totodată îngăduința să mă prezint: sînt dricar. Și am o veste destul de tristă să vă aduc la cunoștință.

JOSÉPHINE: Doamne sfinte!

UNCHIUL-MEDIC: Liniștește-te, micuța mea Joséphine, vestea nu e de loc tristă. Dimpotrivă, îmbucurătoare.

DRICARUL: Depinde de punctul de vedere. Vestea poate fi și îmbucurătoare; pentru noi, e tristă.

JOSÉPHINE: Dar ce s-a-ntîmplat?

DRICARUL: Nu vă alarmați, doamnă, e cumplit.

UNCHIUL-MEDIC *(Dricarului)*: Lasă-mă, domnule, să-i aduc eu nepoatei mele la cunoștință vestea. Trebuie procedat cu menajamente. Marile bucurii, ca și marile dureri, pot ucide. *(Joséphinei.)* Fratele meu, tatăl tău...

JOSÉPHINE: Știu, a murit, săracul, în război. Vreți să mă anunțați că i s-a adus corpul?

UNCHIUL-MEDIC: Nu mai e mort, Joséphine.

JOSÉPHINE: A înviat din morți? Ce glumă-i asta, unchiule?

UNCHIUL-MEDIC: Nu știu dacă a înviat din morți. Dar e viu, pe cinstea mea de medic. Poate s-a crezut numai că a murit. O fi fost o greșeală. În orice caz, nu e de parte și, dintr-o clipă într-alta, o să pice aici.

JOSÉPHINE: Nu se poate, nu se poate!

UNCHIUL-MEDIC: Ba îți jur că se poate!

JOSÉPHINE: Și cum arată? Unde se află? A slăbit? E obosit? Bolnav? Trist? Vesel?

DRICARUL: Toate bune, doamnă, dar noi, noi ce ne facem? Ați anunțat în mod oficial decesul domniei-sale tatălui dumneavoastră; ați comandat înmormîntarea; totul e gata, am dat anunțurile de rigoare în gazete, am făcut cheltuieli.

JOSÉPHINE: Vai, bietul tata! E așa mult de cînd nu l-am văzut. O să-l mai recunosc?

UNCHIUL-MEDIC: E mai tînăr ca atunci cînd s-a spus că a murit. Arată ca în fotografia făcută înainte de a pleca pe front. De slăbit sigur că a mai slăbit. E palid, cu păr lung. A fost rănit.

JOSÉPHINE: Tată, unde ești? Nu mai am răbdare să-l aștept! Vreau să-l văd numaidecît.

DRICARUL: Nu vă pripiți așa, doamnă, înainte de-a fi lămurită situația. Pentru că întîmplarea aceasta ne aduce prejudicii financiare și morale considerabile. Buna reputație a casei noastre, fondată în 1784, cinci ani înainte de revoluția dumneavoastră franceză...

UNCHIUL-MEDIC: O să decomandăm înmormîntarea, domnule...

DRICARUL: Și ce să fac eu cu toată recuzita funerară și cu toate investițiile făcute? Rămîn cu ele în brațe?...

UNCHIUL-MEDIC: De loc. Ai atîtea alte prilejuri să le folosești.

JOSÉPHINE: Da, asta-i: o să decomandăm totul.

UNCHIUL-MEDIC: Și-o să vă despăgubim.

DRICARUL: Nu ajunge, domnule.

UNCHIUL-MEDIC: O să vă cerem și scuze.

DRICARUL: Le primesc, domnule, dar tot nu ajunge. Gîndiți-vă, am anunțat oficial decesul, am făcut publicitate pentru o înmormîntare care nu va mai avea loc. Cine-o să mai aibă încredere în noi de-aci înainte?

JOSÉPHINE: Foarte bine! dați-ne în judecată și vă vom plăti toate daunele pe care veți crede de cuviință să ni le cereți.

DRICARUL: Așa ceva nu s-a mai pomenit. Ne vom adresa Tribunalului de Comerț. Apoi, vom merge pînă la Curtea de Casație. Hotărîrea va avea autoritate de jurisprudență. Protestez cu toată vigoarea, da, cu toată vigoarea! Vă voi trimite avocatul meu, citație și portărei.

JOSÉPHINE: Ah, domnule, nu vă supărați. Mai ales, nu-i aduceți o nouă lovitură.

DRICARUL *(ieșind)*: O să mai auziți de mine! Așa credeți dumneavoastră că merge? Am să fac un tărăboi! Toate ziarele au să vorbească...

Iese.

UNCHIUL-MEDIC: Trebuie să ne sfătuim cu avocatul nostru. Nu fi îngrijorată, draga mea. Dacă cumva ziarele se amestecă, putem oricînd să spunem că s-a întîmplat o minune. Că noi am fost de bună credință.

JOSÉPHINE: Nu trebuia să ne grăbim să dăm de veste Dricarului... Trebuie neapărat să dăm anunțuri de înviere, da, anunțuri de înviere. Dar unde-i tata?

UNCHIUL-MEDIC *(arătînd cu degetul în gol)*: Uite, acolo.

JOSÉPHINE: Tată, vreau să te îmbrățișez, arată-te; nu-l văd, nu te văd, unde ești?

UNCHIUL-MEDIC *(continuă să arate cu degetul în gol)*: Uite, uite-l acolo.

JOSÉPHINE: Arată-te, tată, arată-te. Nu face nimic dacă Dricarul s-a supărat, nu face nimic. O să se aranjeze toate. Arată-te. Hai, arată-te odată!

Vijîitul avionului a ajuns uriaș. Este atît de covîrșitor încît acoperă replicile — care de bună seamă mai urmează, și care nu se mai aud — ale Joséphinei și ale Unchiului-Medic. Jocul acestora continuă cîteva minute mut, în plin zgomot.

Scena începe să se întunece pe măsură ce zgomotul crește. Totul este cuprins de-o noapte adîncă. Urmează apoi detunătura unei bombe care explodează pe căsuța lui Bérenger. Timp de două secunde, căsuța se zărește iluminată de licărul exploziei și, dacă este cu putință, cuprinsă de flăcări. Din nou întuneric beznă timp de cîteva foarte scurte clipe, în care vijîitul avionului se îndepărtează treptat și se pierde cu totul după primele patru sau cinci replici care urmează. Lumină. Căsuța lui Bérenger este o movilită de dărîmături care fumegă. Bérenger stă în pervazul ușii, singur rămas neatins din toată casa.

În partea dreaptă a scenei, Joséphine stă în picioare, într-un taior destul de clasic, albastru ca cerul, cu un trandafir prins cu ac pe rever. Geantă neagră de piele. Pălărioară roz. Lîngă ea, Domnișoara Bérenger, pe numele ei mic Marthe. Rochie de duminică, roz, cu guleraș alb Claudine. Geantă albă, ciorapi albi, pantofi albi. Are păr lung castaniu, ochi blînzi verzi bătînd în cenușiu, profil pur, destul de sever.

Englezii stau în fund, cu spatele la public. Cele două Bătrîne Doamne se află, fiecare, la cîte o margine a scenei. Mai spre mijloc, întîia și cea de a doua Pereche, fiecare cu copilul său alături. Băiețașul și Fetița țin amîndoi în mînă un mai de cricket. Englezii stau, toți, nemișcați, cu ochii spre cer, avînd aerul că urmăresc cu privirea avionul.

La mijloc, în fund, John Bull în costumul lui caracteristic bine cunoscut. Dintre toți englezii, singur John Bull nu privește avionul. Îl vedem, ca pe-o mătăhăloasă păpușă trasă cu sfori, scoțîndu-și tacticos pălăria-i tipică și ștergînd-o pe dinăuntru de sudoare. Scoate apoi din buzunar o batistă mare, cu care se șterge pe frunte. Își bagă la loc batista în buzunar și-și pune pălăria pe cap, întorcîndu-se încet cu fața spre public. Își pune mîinile la spate și-și răschirează picioarele.

În colțul lor, nici Doamna, nici Domnișoara Bérenger nu privesc avionul. Vorbesc între ele.

MARTHE: Ești foarte tulburată, măicuță. Eu îmi doresc să-l văd în vis pe tata-mare, ca să știu și eu cum arăta. Tare aș dori să-l cunosc.

JOSÉPHINE: Uitasem că-mi lipsea atît de mult. Abia acum îmi dau seama cît sufeream din pricina dispariției lui.

MARTHE: Acum îl avem pe tata.

BÉRENGER *(se uită spre cer și se adresează Englezilor)*: E un bombardier german. Un supraviețuitor din ultimul război.

Englezii se întorc toți deodată, într-o mișcare de ansamblu.

ENGLEZOAICA 1 *(arătînd pe Fetiță celorlalți Englezi)*: Vrea să se facă primadonă.

JOSÉPHINE: Bineînțeles, dar, din păcate, nimeni nu poate ține locul altuia. Cînd pierzi pe cineva, se face un gol pe care niciodată nu poți să-l mai umpli.

BÉRENGER *(Englezilor)*: Din fericire, mă aflam tocmai în pervazul ușii. Mă îmbia pajiștea asta verde și mă pregăteam să umblu puțin prin iarba proaspătă, sub cerul vostru de iunie, de-un albastru atît de frumos, un albastru englezesc.

JOHN BULL *(Băiețașului)*: Și tu, ce vrei să te faci?

BĂIEȚAȘUL: Aviator.

ENGL. 2 *(lui Bérenger)*: Ei da, primăvara e frumoasă, la noi.

BĂTR. D. ENGL. 2: Plouă mai puțin ca de obicei.

JOHN BULL *(Băiețașului)*: Și de ce tocmai aviator, puișorule?

MARTHE *(Joséphinei)*: Poate ar fi mai bine să nu pomenești nimic tatei despre visul tău.

BĂIEȚAȘUL *(lui John Bull)*: Ca să arunc bombe pe case.

BĂTR. D. ENGL. 1 *(Englezoaicei 1)*: S-o rugăm să ne cînte ceva.

JOHN BULL *(Fetiței)*: Cîntă-ne ceva frumos, fetița mea.

FETIȚA: Nu.

ENGLEZII TOȚI *(în cor)*: Cîntă-ne ceva.

MARTHE *(Joséphinei)*: Ah, uită-te, mamă... Ce priveliște... Ce vale... Uită-te la copilașii englezi.

ENGLEZII *(Fetiței)*: Cîntă-ne ceva frumos.

MARTHE *(Joséphinei)*: Uite, tata ne-a văzut. *(Bérenger se îndreaptă spre Joséphine și Marthe.)* Tată, ce frumoasă e pajiștea asta!

BĂTR. D. ENGL. 2 *(arătînd Fetiței pe John Bull)*: Dacă nu vrei să ne cînți, domnul ăsta gras o să te mănînce.

BÉRENGER *(soției sale)*: Ai văzut ce-am pățit?

PERECHEA 1 *(Fetiței)*: Cîntă, fetițo.

JOSÉPHINE *(lui Bérenger)*: Îți spusesem eu... Ar fi trebuit să fii mai precaut.

PERECHEA 2: Cîntă, fetiță dragă.

BÉRENGER: Dar nu-i din vina mea. Nu eu mă aflam în avion. Ce era să fac?

CELE DOUĂ BĂTR. D. ENGL.: Cîntă, micuță domnișoară.

JOSÉPHINE: Ar fi trebuit să cumperi o casă mai solidă, nu cocioaba asta din carton presat, pe care cea mai mică bombă putea s-o facă praf. Păcat de manuscrisele tale!

MARTHE: Lasă-l, mamă. *(Lui Bérenger.)* Am călătorit foarte bine de la Londra pînă aici. Totul era așa de verde! Am văzut rîuri, orășele care păreau niște jucării construite de copii și, pe șosele, mașini galbene, mașini roșii. Ai avut destulă liniște aici ca să poți lucra?

BÉRENGER: Da. Dacă n-ar fi fost avionul...

JOSÉPHINE: Nici nu puteai visa o scuză mai bună ca să stai fără să faci nimic.

Fetița începe dintr-o dată să cînte. La drept vorbind, scoate doar niște triluri care seamănă aidoma cu acelea ale unei privighetori mecanice.

MARTHE: Auziți! cîntă fetița englezoaică. *(Alte triluri.)* Și cîntă bine. Mi-ar plăcea și mie să cînt ca ea.

JOHN BULL *(Fetiței)*: A! e foarte frumos!

ENGLEZOAICA 2: E un cîntec bătrînesc de prin părțile mele.

BĂTR. D. ENGL. 1: Mi-l cînta și mie bunicul.

ENGLEZOAICA 1: Și mie mi-l cînta bunicul.

JOHN BULL: E cîntat în întreaga Anglie. Dar la noi e puțin altfel. Se cîntă cam așa.

Începe să cînte. Din nou triluri mecanice, absolut aceleași. Apoi, Englezii reiau cu toții în cor trilurile. Singur glasul lui John Bull este ceva mai gros, al Fetiței ceva mai piițigăiat.

Această scenă muzicală trebuie să fie foarte scurtă. Regia nu trebuie nici să stăruie asupra ei, nici s-o complice.

Ea va trebui să țină doar atît cît Englezii să aibă timp să schițeze două zîmbete.

În realitate, se vor mărgini să deschidă gura. O privighetoare automată, ascunsă undeva în culise, va trilui pentru ei. Băiețașul trage de coadele Fetiței, care se vede astfel că este cheală.

SOȚII BÉRENGER: Vai!

ENGLEZOAICA 2: Ei da, fetița noastră e micuța cîntăreață cheală.

Englezii și familia Bérenger nu sînt de loc mirați de acest incident, care trebuie să se petreacă în chipul cel mai firesc. Foarte simplu, mama Băiețașului îi ia din mîini peruca și o întinde tatălui Fetiței, care o întinde mamei Fetiței, care o pune la loc pe capul scumpei sale odrasle.

Tatăl Băiețașului face semn fiului său, dîndu-i ușor peste mînă, să se ducă la Fetiță. Băiețașul se duce la Fetiță, o sărută, apoi cei doi Mici Englezi se duc să joace cricket în colțul drept al scenei, apoi dispar în culise.

John Bull adresează cuvîntul uneia din perechi, apoi celeilalte, apoi Bătrînelor Doamne și, puțin cîte puțin, dispar cu toții în culise, ca, după aceea, să reapară, cînd unii, cînd alții, traversînd scena, dispărînd iarăși, cînd mai numeroși, cînd mai puțin numeroși, în așa fel încît să alcătuiască un soi de fundal în continuă mișcare. Aceste ultime indicații privesc mișcarea scenică a acestor personaje în cursul scenei ce va urma. Englezii nu vor mai reapare împreună decît la momentul oportun, care va fi indicat.

MARTHE *(vorbind, deci, întocmai ca și Joséphine și ca Bérenger, pe-un fundal de Englezi care se plimbă. Mișcări domoale, care să sublinieze blîndețea privelиștei):* Tată, uite ce pălăriuță frumoasă are mama!

BÉRENGER *(Joséphinei):* Îți vine foarte bine, draga mea, și merge de minune cu taiorul tău bleu ciel.

MARTHE: E clasic taiorul mamei. Linia clasică i se potrivește grozav. Nu-i așa că-i drăguță de pică? Uite, tată, ai văzut și asta? Are un trandafir prins la piept, un trandafir roșu. Ai văzut?

BÉRENGER: Nu sînt chiar atît de distrat cum se crede.

JOSÉPHINE: Dacă Marthe nu ți-ar fi atras atenția, n-ai fi observat nimic.

MARTHE: Ei mamă, și tu! *(Lui Bérenger.)* Ce frumoasă împerechere de culori! Mama are gust.

BÉRENGER: Are, sigur că are. Totu-i foarte bine. Afară de geanta neagră de piele, care cam distonează.

JOSÉPHINE: Nu pot să-mi cumpăr tot ce-mi trebuie dintr-o dată, știi bine. E prea scump.

MARTHE: Am văzut o geantă frumoasă, pentru mama, în vitrina unui magazin din Piccadilly, de culoare deschisă, n-aș putea spune exact de ce nuanță anume, cu flori care mișcau, se închideau, se deschideau, se închideau la loc, ca niște flori adevărate, să juri că erau flori adevărate.

BÉRENGER: Poate că erau flori adevărate...

MARTHE: Da, poate că erau flori adevărate, sau poate niște mîini de evantai. Era așa de frumoasă! Nu știu de ce, dar un lucru de felul ăsta mă face fericită. Grozav aș fi vrut să cumpăr geanta pentru mama. Nu-i așa că poți să i-o faci cadou? De ziua ei?

BÉRENGER: Mîine, dacă vrea.

JOSÉPHINE: Nu-i nici o grabă. Dacă ții tu, poți să mi-o iei de ziua mea. Nu trebuie să cheltuim toți banii dintr-o dată. Pînă una-alta, mă mulțumesc și cu geanta pe care o am: înainte de toate trebuie reconstruită căsuța ta. Unde o să mai lucrezi acum?

BÉRENGER: Nu-ți face tu grijă de asta. De case nu se duce lipsă, se găsesc în toate orașele, în toate satele, pe toate drumurile și chiar în plin cîmp. Chiar și pe apă. Peste tot numai case. Și cînd te gîndești că sînt oameni care se plîng că nu știu unde să locuiască.

JOSÉPHINE: Totuși sînt mai mulți oameni pe lume decît case.

BÉRENGER: Nu la țară.

JOSÉPHINE: Nu știi să numeri.

MARTHE: Oamenii ar putea folosi cu rîndul casele.

BÉRENGER: Cît despre visul tău de azi-noapte, nu te neliniști. A fost un vis, și-atîta tot.

JOSÉPHINE: Crezi?

BÉRENGER: Firește, firește, sînt sigur de asta.

MARTHE *(Joséphinei)*: N-ar fi trebuit să-i vorbești despre vis.

JOSÉPHINE *(lui Bérenger)*: Nu mă pot împiedica să fiu tulburată. E vorba de tatăl meu.

BÉRENGER: Ei sigur, te înțeleg. Dar asta înseamnă, pur și simplu, că-ți iubeai mult tatăl, că ai dori să mai fie în viață și că-ți dai seama că așa ceva nu e cu putință, da, nu e cu putință. Abia cînd ne visăm morții ne dăm într-adevăr seama cît de mult ne lipsesc, cît de mult ne lipsesc.

JOSÉPHINE: Asta spuneam și eu adineauri.

BÉRENGER: În timpul zilei uităm. Nu ne gîndim la ei. Dacă am avea tot timpul conștiința atît de ascuțită ca în vise, n-am mai putea trăi. Noaptea îți amintești. Ziua este făcută ca să uiți. Nu te mai lăsa și tu tulburată de visele tale, mai bine privește iarba asta...

MARTHE: Nu plînge, mamă. Tata are dreptate.

BÉRENGER: Privește iarba asta, privește pădurile de peste vale. Bucură-te. Hai, întoarce-te spre ele...

MARTHE *(Joséphinei)*: Întoarce-te...

JOSÉPHINE *(întorcîndu-se)*: Lasă-mă, pot să mă întorc și singură...

BÉRENGER: Uită-te mai bine la zidurile albe ale caselor de la marginea orașului...

MARTHE: Ai zice că se topesc în lumină.

JOSÉPHINE: E frumos.

MARTHE: E mai mult decît frumos.

BÉRENGER: Privește cerul.

MARTHE: Privește-l.

JOSÉPHINE: Dar îl privesc, ce tot vrei?

BÉRENGER: Privește, privește. Bucură-te de lumina asta. Ai văzut vreuna mai dulce? mai curată? mai proaspătă?

JOSÉPHINE: Da. Mă gîndesc mereu la...

MARTHE: Nu te mai gîndi, mamă, nu te mai gîndi. Bucură-te.

JOSÉPHINE: Dacă țineți neapărat, mă bucur.

BÉRENGER: De la marginea prăpastiei vederea e și mai frumoasă. Vă iau de mînă și facem o plimbare strașnică.

MARTHE *(dă mîna lui Bérenger, apoi spune Joséphinei)*: Dă-i mîna.

BÉRENGER *(Joséphinei)*: Hai, dă-mi mîna. Și mai uită-ți de griji.

Joséphine dă șovăitoare mîna lui Bérenger sau, mai bine zis, Bérenger i-o ia.

JOSÉPHINE: Am atîtea lucruri de făcut acasă. Clătitele, salata pe toată săptămîna...

MARTHE: Dar azi e duminică, mamă. Omul se odihnește duminica.

Englezii încep să se reîntoarcă în scenă din stînga spre dreapta, unul cîte unul, sau doi cîte doi, așa cum va fi indicat mai departe. Vor ieși prin dreapta. Și se vor întoarce din nou, prin stînga, dacă va fi nevoie.

În acest răstimp, fundalul cu elementele de decor, mai jos indicate, se va desfășura în direcția în care merg Englezii. Familia Bérenger va merge, sau se va face că merge, în sens contrar.

La rampă, cei doi copii vor juca cricket în sens contrar direcției în care se vor plimba părinții lor englezi. În timpul jocului vor înainta treptat. Astfel că vor ieși și se vor întoarce iar pe scenă. Sau, poate mai simplu, se vor duce de la un capăt la celălalt al scenei, apoi vor reface același drum în sens invers, pînă în momentul în care vor ieși definitiv.

BĂTR. D. ENGL. 1 *(apare cu Bătr. D. Engl. 2)*: Mă aflam într-o țară de unde nu puteam să plec. Eram stabilită de multă vreme acolo. Nici prin gînd nu-mi trecuse vreodată să plec din acea țară. Dar dintr-o dată am fost cuprinsă de spaimă. Cînd am aflat că eram cu toții închiși între granițe, că nu puteam pleca, m-a cuprins o mare spaimă. Nu mai vedeam, pretutindeni în jurul meu, decît ziduri. M-am trezit cu o depresiune nervoasă: claustrofobie. Grav nu e să nu poți pleca, ci să știi că nu poți pleca.

BĂTR. D. ENGL. 2: Te înțeleg, draga mea.

Cele două Bătrîne Doamne ies. Bérenger, Joséphine și Marthe se îndreaptă spre dreapta și încep să se plimbe prin fund de la dreapta spre stînga. Se aude zgomotul îndepăr-

tat al unui tren și fluierăturile locomotivei. Trenul se îveşte, mic de tot, în depărtare, cu vagoane minuscule, roşii.

MARTHE: Ah, uite, tată, uite, mamă, ce trenuleț frumos! Parcă e o jucărie.

BÉRENGER: Uită-te, Joséphine, parcă e o jucărie...

Pot să se oprească o clipă, să privească trenul înainte de a-şi continua plimbarea.

ENGL. 1 *(apare cu Engl. 2)*: Mi-am irosit viața tot încercînd să mă hotărăsc s-o schimb. Noaptea, cînd nu puteam dormi, îmi spuneam: „Mîine dau totul peste cap și schimb".

ENGL. 2: Ce să schimbi?

ENGL. 1: Viața, viața mea. Am trăit o viață care era a altuia.

ENGL. 2: Şi te-ai ținut de făgăduială?

BÉRENGER: Uite, un tren ca ăsta aș fi vrut eu să am cînd eram copil. Vai, copiii de azi nu mai vor astfel de trenuri, se dau în vînt numai după rachete cosmice. Un tren ca ăsta a ajuns să fie o jucărie de arhive — pentru bătrîni eruditi. Farmecul lui nu va mai putea fi înțeles decît prin prisma unor înșelătoare reconstituiri istorice.

MARTHE: Şi eu aș vrea să am o păpușă care să umble singură, care să facă pipi și care să vorbească.

JOSÉPHINE: Eşti prea mare acum ca să te mai joci cu păpușa. Ți-ai făcut lecțiile pentru mîine?

ENGL. 2: Şi te-ai ținut de făgăduială?

ENGL. 1: Dimineața, cînd mă trezeam, mă mai gîndeam încă la ea... Dar după micul dejun mă îngreunam. Şi amînam pe a doua zi. Asta ani, și ani, și ani de zile.

ENGL. 2: N-ar fi trebuit să mai iei micul dejun.

ENGL. 1: Acum e prea tîrziu. Dar tot mai încerc. Cîte mici dejunuri să fi luat eu în treizeci de ani?

ENGL. 2: Nu-i greu de socotit.

Ies amîndoi din scenă.

BÉRENGER: La ce bun să mă îngrop în păreri de rău? La ce bun?

JOSÉPHINE: Toți avem păreri de rău. Dar la ce folosește să-ți faci inimă rea?

MARTHE: Mama are dreptate : la ce folosește să-ți faci inimă rea?

BÉRENGER: Da, e adevărat. Mai ales pe o zi frumoasă ca asta.

ENGLEZOAICA 1 *(apare cu Englezoaica 2)*: Cum să ți-l descriu? Orașul e trist și urît. Știi?

ENGLEZOAICA 2: Nu-i de mirare.

ENGLEZOAICA 1: Din întîmplare, am dat tocmai de strada pe care-o căutam. O stradă frumoasă, atît de frumoasă că te podideau lacrimile. În tot orașul acela groaznic, o singură stradă frumoasă, frumoasă și pustie, neștiută de nimeni. Mă crezi? În fund, o cetățuie, Doamne, ce frumos era! Inexplicabil de frumos. Cum să-ți spun, cum să-ți spun...

ENGLEZOAICA 2: Nu spune de loc.

ENGLEZOAICA 1: Cînd e prea frumos, simți o sfîșiere.

Intră John Bull.

BÉRENGER: Fluviul pe care-l vedeți izvorăște din împrejurimile localității Bath. Vedeți, se îndreaptă spre ocean. *(Arată cu mîna.)* Oceanul e în partea aceea, ca și portul... Un port mai mare ca cel din Liverpool, dar nu-i de fel întunecat. E singurul oraș din Anglia care are coloritul Mediteranei. Priviți acolo, jos, vapoarele care se îndreaptă spre cheiuri, încărcate cu mărfuri. *(Se aud sunete melodioase, glasuri sau ceva care aduce a glasuri ce cîntă.)* Ascultă!

JOHN BULL: Se pare că trebuie să iei foarte bine aminte la ceea ce spun poeții. De multe ori au dreptate. Așa mi s-a spus. Au darul prevestirii și tot ce prevestesc se adevărește. Eu unul prefer cîrnații. Îmi prefer cîinele.

John Bull iese.

JOSÉPHINE: Nu aud nimic.

Intră Ziaristul.

MARTHE: Ba da, ascultă...

ZIARISTUL: Ar trebui să renunțăm. *(Se oprește cu fața la public.)* Ar trebui totuși să renunțăm; pînă la ce virstă să nu avem decît preocupări artistice? Arta, literatura, nu sînt lucruri serioase. Arta și-a pierdut puterea pe care-o avea; dar a avut vreodată vreo putere? La urma urmei, nu e mai de disprețuit decît atîtea altele.

Ziaristul iese.

JOSÉPHINE: Da, da! Ce e muzica asta? Și glasurile astea frumoase?

BÉRENGER: Sînt sirenele vapoarelor.

JOSÉPHINE: Sirenele vapoarelor. Da, dar nu cîntă singure: mateloții le fac să cînte.

Își reiau plimbarea și zăresc de cealaltă parte a căii un palat cu turnuri, de stil fantezist, în mijlocul pădurilor, apoi pajiști cu vaci care stau nemișcate și privesc; se vede urcînd un tren cu roți dințate, cu vagonete de diferite culori; pînza servind de fundal se desfășoară în continuare și se vede, pe culmea de peste vale, un mic Turn Eiffel, un balon roșu care-și ia zborul, un lac albastru, o cascadă, stația terminus a unui teleferic, se vede trecînd o mică rachetă cosmică cu lumini care clipesc etc., apoi din nou păduri cu copaci în floare.

În timp ce privesc aceste imagini și accesoriile lor, cei trei Bérenger nu le comentează, ci exclamă doar: „Oh! Ah! Ce frumos!"

În acest timp, trecînd în sens invers, fără să privească peisajul, Englezii vorbesc între ei.

ENGLEZOAICA 1: Era negru, negru, negru. Nu poți să-ți închipui cît era de negru. Negru cum e zăpada la Londra. Expresia asta nu aparține autorului.

ENGLEZOAICA 2: Și eu am visat, uneori, că mă plimbam prin orașe de vis. Singură, absolut singură.

Cele două Englezoaice ies.
Intră Ziaristul și John Bull.

MARTHE: O! formidabil!

ZIARISTUL: Avem omul contemplativ: el acceptă să fie la unison cu lumea. Avem omul de acțiune: acesta vrea

să oblige lumea să fie la unison cu el. Care e cea mai bună soluție?

JOHN BULL: Trebuie ca și omul, și lumea să aibă un pic de bunăvoință. Fiecare să facă un pas către celălalt.

Ies amîndoi.

JOSÉPHINE: E minunat.

ENGL. 1 *(reapare cu Engl. 2):* Pe vremuri, ca să te duci la insulele cele mici, dura foarte mult! O călătorie pînă la insule! Săptămîni întregi de drum. Clime în care pătrundeai pas cu pas, treptat. Oamenii vorbeau limbi necunoscute. Aveau chipuri surprinzătoare. Chiar cu trenul, cît timp pierdeai. Pe atunci era pe lume cît spațiu pofteai, cît spațiu pofteai.

ENGL. 2: Acum, trebuie să-l cauți prin alte părți.

Ies amîndoi.

BÉRENGER: O!

ENGL. 1: Și chipurile sînt toate la fel. Ca la gîște.

BĂTR. D. ENGL. 2 *(reapare cu Bătr. D. Engl. 1);* Se pare că nici n-o să mai simți că îmbătrînești. Va trebui ca cei din jurul tău să ți-o spună. Continui să trăiești în mediul tău obișnuit, privești împrejur și nu-ți dai seama de nimic. Cînd îmi va veni și mie vremea, prefer să mi se spună că îmbătrînesc. Țin s-o știu și eu.

BĂTR. D. ENGL. 1: Trebuie să te obișnuiești să mori. E mai decent. Trebuie să pleci în chip politicos. Să ai vreme să-ți iei rămas bun de la toată lumea. Fără să te smiorcăi prea mult.

JOSÉPHINE *(privește prin ochelarii* face-à-main): O!

BĂTR. D. ENGL. 2: Se pare, draga mea, că e atît de ușor! Te obișnuiești numaidecît. E chiar de mirare. Poți numaidecît, așa dintr-o dată, să renunți la tot, de la o clipă la alta.

BÉRENGERII *(laolaltă):* O! O! O! uite ce frumos!

BĂTR. D. ENGL. 1: De necrezut. Poți să-ți închipui așa ceva?

JOSÉPHINE *(privind peisajul):* De necrezut.

BĂTR. D.ENGL. 2: Te asigur, e foarte ușor. Trebuie numai să închizi ochii. Și totul se duce, lin.

BÉRENGER *(privind peisajul):* O!

MARTHE *(privind și ea peisajul):* O! A!

BĂTR. D. ENGL. 1: Nu, nu pot să mă obișnuiesc cu gîndul ăsta. Poate să ai dreptate, poate... Dar eu nu pot să mă obișnuiesc. Se vede că nici nu e încă momentul, o să mă obișnuiesc mai tîrziu. Cînd voi fi bătrînă.

Ies amîndouă.

JOSÉPHINE *(se oprește, privind mai departe prin* face-à-main): Orice s-ar spune, e foarte frumos.

Englezii care au ieșit se întorc, jumătate din ei prin stînga, jumătate prin dreapta. Printre ei, la început, ascuns de către ceilalți, în stînga, se află Trecătorul din Anti-Lume, îmbrăcat după moda veche, cu favoriți albi.

Între timp, o bancă apare în dreapta, pe care familia Bérenger vine și se așază cu fața la public. Bérenger se află în mijloc. Toți își țin mîinile pe genunchi, ca într-o fotografie de familie provincială de la începutul secolului.

Englezii se întîlnesc în mijlocul scenei, schimbă saluturi. Copiii îi urmează pe părinți și părăsesc scena. Cei ce ies din scenă prin partea în care se află banca salută familia Bérenger.

Pe scenă rămîn numai familia Bérenger și Trecătorul din Anti-Lume, căruia nimeni nu i-a dat atenție. Trecătorul se îndreaptă spre bancă, ținînd în gură luleaua cu ciubucul întors în jos.

MARTHE: Ia te uită, domnul ăsta nu e ca ceilalți.
JOSÉPHINE: Care domn?
MARTHE: Domnul ăsta singur.
BÉRENGER: Așa e. *(În timp ce Trecătorul continuă să se apropie încet.)* E îmbrăcat după moda veche.
JOSÉPHINE: Dar de care domn vorbiți?
MARTHE: De domnul ăsta bătrîn. Are favoriți albi.
BÉRENGER: Da, are favoriți albi. *(Trecătorul a ajuns în dreptul băncii; s-a apropiat avînd mereu aerul că nu-i vede pe Bérengeri și trece prin fața lor atît de aproape încît, afară de Joséphine, se trag înapoi și-și bagă picioarele sub bancă.)* Ei, ia seama!
MARTHE: Vezi, domnul ăsta nu e politicos. Ar fi putut să-și ceară iertare. De obicei englezii sînt mai cuviincioși.

Continuînd să aibă aerul că nu-i vede pe Bérengeri, Trecătorul se reîntoarce și refface în sens invers același drum, la fel de încet.

JOSÉPHINE: Dar de ce domn tot vorbiți voi? Aveți halucinații.
MARTHE: De loc, de loc. Nu l-ai văzut ținîndu-și de-a-ndoaselea luleaua în gură? În așa fel încît fumul, în loc să urce, coboară.
BÉRENGER: Ei da, știu.

Trecătorul se îndreaptă spre fund și dispare brusc deasupra căii.

MARTHE: S-a topit în văzduh.
JOSÉPHINE: Vedeți că erau halucinații?
BÉRENGER: Da și nu, da și nu.
MARTHE: Poate-o fi căzut?

Cei trei Bérengeri s-au ridicat și au făcut cîțiva pași înspre Trecător înainte ca acesta să fi dispărut.

BÉRENGER: Nu s-a topit în văzduh. N-a căzut. „Căzut" e, de altminteri, un fel de-a vorbi. El își vede de drumul lui. Dar noi nu putem să-l urmăm. Fiindcă făptura lui nu e de la noi. Trece pe lîngă noi, dar nu e de la noi. E din anti-lume; a trecut de cealaltă parte a zidului.
JOSÉPHINE: Care zid?
BÉRENGER: De cealaltă parte a zidului nevăzut. Nevăzut și netransparent în același timp.

Trecătorul din Anti-lume reapare o clipă deasupra prăpăstiei, își pune mîinile la spate, apoi dispare din nou.

MARTHE: Iată-l din nou! Uită-te la el, mamă!
BÉRENGER: Acum l-ai văzut?
JOSÉPHINE: Voi doi o să mă faceți să-mi pierd mințile.
MARTHE: Iar a dispărut!
BÉRENGER: A trecut hotarul. S-a întors la el acasă.
JOSÉPHINE: Unde, la el acasă? Și cine anume?
BÉRENGER: Domnul acesta din anti-lume. S-a întors în lumea lui, anti-lumea. Îl zăresc din cînd în cînd, dimineața, se vede că-și face plimbarea zilnică la ace-

eași oră și cu siguranță că se strecoară printr-un loc unde există o crăpătură în anti-lumea lui, o gaură, un *no man's land*, un între-două-lumi. *(Marthei.)* Înțelegi acum de ce nu se vede și de ce nu și-a cerut scuze cînd a trecut prin fața noastră.

JOSÉPHINE: Oricum ar fi, existența lui nu poate fi luată în considerare. Chiar dacă ar fi reală. O astfel de relație nu poate să fie serioasă.

MARTHE: Tată, ce este anti-lumea?

BÉRENGER: Anti-lumea, anti-lumea, cum să-ți explic eu ție? Nu e nici o dovadă că există, dar, dacă te gîndești bine, o afli în chiar gîndul tău. Este o evidență a minții. Nu există, de altfel, o singură anti-lume. Există mai multe universuri, îmbucate unele într-altele.

MARTHE: Cîte-or fi?

BÉRENGER: Sumedenii și sumedenii. Un număr nedeterminat de sumedenii. Lumile astea se întrepătrund, se suprapun, fără să se atingă, fiindcă pot să coexiste în același spațiu.

JOSÉPHINE: Cum asta?

BÉRENGER: Sigur, e greu de închipuit așa ceva. Totuși, așa este.

MARTHE: Dacă spune el, așa este.

JOSÉPHINE: Atunci cum poți zări un locuitor al acelor lumi?

BÉRENGER: Bineînțeles, așa ceva e cu totul excepțional și, după cîte știu, se datorește vreunei greșeli de macaz.

MARTHE: Toată lumea poate face greșeli de macaz... Cu nemiluita. Toată lumea din toate lumile.

Din partea dreaptă intră Englezoaica 1.

JOSÉPHINE: Asta nu e de-ajuns. Nu mai sînt și alte dovezi?

BÉRENGER: Dar nu ți-am spus adineauri că dovezile sînt în mintea noastră, în ceea ce descoperim cînd cugetăm?

MARTHE: Nu înțelegi că le descoperi cînd cugeți, că universurile astea sînt gîndite? Asta spune tata.

ENGLEZOAICA 1: Căutați dovezi? Iertați-mă că mă amestec în vorbă. Dar vreau să vă ajut. Dovezile sînt vizuale.

JOSÉPHINE: Vă mulțumesc.

ENGLEZOAICA 1: Am văzut cu ochii mei, în Irlanda și în Scoția, în oglinzi, siluete de privelești care nu sînt din lumea noastră.

MARTHE: Adevărat?

BÉRENGER: Ei vezi?

JOSÉPHINE: Și cum arată acele privelești? N-ați putea să ni le descrieți?

ENGLEZOAICA 1: Sînt indescriptibile.

JOSÉPHINE: Ar fi trebuit să ne aduceți una din acele oglinzi.

ENGLEZOAICA 1: La ce-ar fi folosit? Numai o anumită calitate a aerului, în Irlanda, și a apei, în Scoția, îngăduie reflectarea acelor imagini. Dacă privești în aceleași oglinzi în altă parte decît în Irlanda sau în Scoția, fenomenul dispare.

JOSÉPHINE: Ciudat. Vreau să vă cred. Totuși, aceste dispariții și apariții care redispar...

BÉRENGER: Ca să ai explicații mai precise, ar trebui să te adresezi unui om de știință. Eu nu sînt în stare să spun mai mult decît ce ți-am spus.

Prin dreapta intră Engl. 1.

ENGLEZOAICA 1: E soțul meu. *(Soțului ei.)* Arată oglinjoara ta din Irlanda.

Engl. 1 scoate o oglinjoară din buzunar. Celelalte personaje se uită la ea de la doi sau trei pași depărtare.

JOSÉPHINE: Nu se vede nimic.

BÉRENGER: Bineînțeles că nu se vede nimic. Dovadă că trebuie să te duci în Irlanda ca să vezi în oglinzi acele privelești indescriptibile. Și, deci, dovada că există dovezi.

MARTHE: Firește, e tocmai dovada pe care-o voiai.

Engl. 1 și soția sa ies prin aceeași parte pe unde au venit, chemîndu-și Băiețelul.

ENGLEZOAICA 1: Fii cuminte, Tony. N-o trage de păr pe micuța soprană.

ENGL. 1: Că altfel te trag eu pe tine de urechi.

Amîndoi Englezii ies din scenă.

Bérengerii își continuă plimbarea; înaintează foarte încet;

în realitate, pînza ce folosește de fundal se mișcă. Simultan cu ieșirea Englezilor, se vede apărînd, de cealaltă parte a scenei, profilul, luleaua și brațul Trecătorului din Anti-Lume, care dispare imediat.

JOSÉPHINE: Stai! El era? L-am văzut!

MARTHE: Da, el era.

BÉRENGER: A, de data asta l-ai văzut și tu!

JOSÉPHINE: Și încă foarte limpede. Aș putea perfect să-l descriu. Nu înțeleg de ce englezoaica pretindea că ceea ce vedea ea nu se putea descrie. Avem acum o dovadă împotriva spuselor ei. Nu e deci vorba de-o adevărată dovadă. Ce-am văzut eu are un braț, o lulea, un profil, o șapcă...

MARTHE: Nu, nu o șapcă. O pălărie mare.

BÉRENGER: Stați puțin: personajul nu este așa cum l-am văzut noi. Nu putem ști cum arată în realitate. *(Intră John Bull, prin stînga, și se îndreaptă, cu trabucul în gură, spre dreapta, pe unde iese, după ce a traversat toată scena fără un cuvînt.)* Dacă e din anti-lume, chiar din cea mai apropiată anti-lume de lumea noastră, nu poate avea părul alb, ci negru. Noi nu putem percepe decît imaginea lui negativă. Dacă ne pare bătrîn, s-ar putea ca, dimpotrivă, să fie tînăr. De altfel, ce înseamnă „în realitate" și ce înseamnă „cu adevărat"? Să ne mărginim la lumea noastră.

Ultimele cuvinte le-a rostit aruncînd o privire fiicei sale.

JOSÉPHINE: E mai bine.

BÉRENGER: Tu ești încă prea micuță ca să înțelegi toate astea. De altfel, duminica n-a fost creată pentru ca să filozofăm.

MARTHE: Domnul ăsta e, cum s-ar spune, un strigoi?

Cele două Bătrîne Doamne intră prin dreapta.

BÉRENGER: Credința populară pretinde că, după ce mor, oamenii se duc în anti-lume.

BĂTR. D. ENGL. 1: Unele fapte par să confirme această credință. De îndată ce o persoană a închis ochii și a fost pusă în sicriu, cadavrul ei dispare.

BĂTR. D. ENGL. 2: Asta și explică de ce sicriile sînt așa ușoare. Dar ce se întîmplă cu trupurile?

Tot prin dreapta intră cea de a doua pereche de Englezi.

ENGL. 2: Ce se întîmplă cu trupurile? De vreme ce nu există strigoi.

Prin stînga intră prima pereche de Englezi.

ENGLEZOAICA 1: Nu există strigoi.

BÉRENGER: Cei ce pleacă dintre noi se încrustează definitiv — definitiv e un fel de a vorbi — în anti-lume, cu anti-capete...

ENGLEZOAICA 2: Au anti-capete.

Prin dreapta intră John Bull.

JOHN BULL: Anti-capete, anti-membre, anti-veșminte, anti-sentimente, anti-inimi.

BÉRENGER: Dacă izbutești cumva să zărești unul dintre ei, e o simplă întîmplare, așa cum am văzut noi adineauri pe acel pseudodomn care nu făcea decît să treacă.

ENGLEZOAICA 1: Dacă nu există strigoi, în schimb, pot să existe trecători.

BĂTR. D. ENGL. 2: Sau retrecători.

BĂTR. D. ENGL. 1: Traversează deci din greșeală un petic din universul nostru, cîteva secunde, fără să-și dea seama.

ENGLEZOAICA 1: Poate că în chiar acest moment noi înșine trecem pe la ei.

ENGLEZOAICA 2: Fără să ne dăm seama.

JOHN BULL: Dar atunci, noi cum ne înfățișăm lor? În nici un fel, în nici un fel.

JOSÉPHINE: Trecătorii ăștia nu sînt decît niște imagini născute din fantezia vînturilor.

ENGLEZII *(adresîndu-se unii altora, toți în același timp)*: S-ar părea că trecătorii ăștia nu sînt decît niște imagini născute din fantezia vînturilor.

ENGLEZOAICA 1: Imagini născute din fantezia vînturilor.

Englezii se împrăștie și ies prin amîndouă laturile scenei.

BÉRENGER: Nu, nu, negativul universului nostru există, și avem dovezi despre asta, sau mai curînd indicii, dovezi de limbaj.

JOSÉPHINE: Ce dovezi de limbaj?

BÉRENGER: De pildă, expresia: „o lume de-a-ndoaselea". De-acolo provine expresia asta... Deşi cei mai mulţi habar n-au de originea ei...

Bérenger cu Joséphine şi Marthe se află în mijlocul scenei. De-a lungul rampei vor apare între Bérenger şi sală, sau în spatele lui Bérenger, pe fundal, trase pe şine, obiectele de care va vorbi Bérenger.

BÉRENGER: ...Ai putea, totuşi, să-ţi faci o vagă idee despre lumea aceea uitîndu-te la turlele unui castel oglindit în apă, la o muscă umblînd pe tavan, cu capul în jos, la un scris de la dreapta la stînga sau de jos în sus, la o anagramă *(anagrama poate să fie reprezentată printr-un panou cu litere majuscule încălecate)*, la un jongleur, la un acrobat sau la razele soarelui refractîndu-se, frîngîndu-se, dezintegrîndu-se într-o pulbere de culori după ce-au străbătut o prismă de cristal, ca să se reconstituie apoi, aşa cum vedeţi, pe zidul ăsta, pe ecranul ăsta, pe chipul tău, într-o lumină strălucitoare, unitară... şi de-a-ndoaselea... Din fericire, centrul universului nostru nu se loveşte de acela al anti-lumii...

MARTHE: Şi ce s-ar întîmpla dacă s-ar lovi?

BÉRENGER: S-ar produce atunci dezintegrarea şi nimicirea reciprocă. Pesimiştii cred chiar că s-ar putea întîmpla ca toate universurile să se distrugă unele pe altele. Şi e foarte cu putinţă ca, în cele din urmă, lucrurile să se petreacă astfel.

MARTHE: Crezi? Bine, dar e groaznic. Şi atunci? N-ar mai exista nimic?

BÉRENGER: Totul ar trebui reluat de la început.

JOSÉPHINE: Dragul meu, ştii, cred că bei cam mult în ultima vreme. Asta te împiedică să lucrezi.

BÉRENGER: Cîtuşi de puţin. Acum ce fac? Nu lucrez?

JOSÉPHINE: Atunci înseamnă că băutura îţi inspiră toată proasta asta literatură de care ne-ai dat chiar acum o pildă.

MARTHE: Lasă-l, mamă. E un om liber.

JOSÉPHINE: În loc să baţi cîmpii, mai bine vino să ne plimbăm pe iarbă. Iarba împrospătează ideile.

BÉRENGER: Da, bine, să ne plimbăm, să ne plimbăm.

Le ia de mînă pe Joséphine şi pe Marthe; se îndreaptă toţi trei spre fund, unde se află un pom înflorit sau un tufiş. Joséphine e în stînga lui Bérenger, şi Marthe în dreapta lui. La stînga Joséphinei ţîşneşte dintr-o dată din pămînt o coloană trandafirie, micuţă, înfăşurată în flori.

JOSÉPHINE *(uşor speriată)*: Ce-i asta?

BÉRENGER: Vezi bine, o coloană.

MARTHE: Se clatină.

BÉRENGER: Învaţă să stea în picioare.

JOSÉPHINE: Dar adineauri nu era aici.

BÉRENGER: Fireşte, a ţîşnit din neant. Nu vezi? E încă proaspătă.

JOSÉPHINE: Ce e neantul?

BÉRENGER: E o ipoteză cosmică de lucru. *(În timp ce vorbeşte, Marthe culege floricele împrejur.)* Nu se poate spune că neantul există, fiindcă, dacă ar exista, n-ar mai fi neant. E un fel de cutie în care intră şi din care ies toate lumile şi toate lucrurile, şi totuşi e mic de tot, mai mic chiar decît o gropiţă, decît interiorul unui degetar, mai mic decît însăşi micimea, de vreme ce neantul n-are dimensiuni. Vedeţi voi, palatele defuncte, despre care stau mărturie ruinele, într-o bună zi se vor pulveriza cu totul, asta cu siguranţă, dar poate, poate — şi în asta ne e toată nădejdea — după ce vor fi străbătut neantul, toate vor fi reconstruite, restaurate, de cealaltă parte; de-a-ndoaselea, bineînţeles, de vreme ce se află de cealaltă parte. Poate că reconstrucţia a şi început; pietrele, ruinile care dispar de aici se reconstituie acolo. Şi la fel se petrece cu toate lucrurile. Şi lucrurile o simt, aşa se explică aerul ăsta de veselie şi de triumf a tot ce vedeţi împrejur *(gest circular cu mîna)*, frumuseţea acestei zile.

Pomul din fund, spre care se îndreptau Bérengerii, dispare brusc.

MARTHE: A dispărut pomul. Unde-i pomul?

BÉRENGER: Fără îndoială a fost aspirat de pompa neantului.

JOSÉPHINE: Asta e prea de tot!...

BÉRENGER: Da' de unde! E firesc.
JOSÉPHINE: Și cum explici tu asta?
BÉRENGER: E pentru restabilirea echilibrului.
JOSÉPHINE: Care echilibru?
BÉRENGER: Echilibrul, vreau să spun echilibrurile lumești și ultralumești. Cînd ceva iese *(coloana dispare)*, un alt lucru trebuie să intre *(pomul reapare)*. Fiindcă toate aceste obiecte fac parte din accesoriile cosmosurilor, ele sînt numărate. Există, desigur, mai multe infinituri, dar în interiorul infiniturilor există finituri... limitele infinitului.
MARTHE: Da, mamă, eu înțeleg. Tata ne vorbește despre contabilitatea pluriuniversală.

Nouă dispariție a pomului și nouă reapariție a coloanei.

BÉRENGER: Contabilitatea se joacă: un *(dispare coloana)*, doi *(apare pomul)*. Un, doi.

Același joc.

MARTHE: A! Ce caraghios!
JOSÉPHINE: Găsești?
BÉRENGER: Un *(pomul și tufișul au dispărut în același timp)*. Ia te uită! Doi *(pomul și tufișul reapar în același timp)*. O eroare de calcul, contabilitatea s-a înșelat... sau poate recuziterul.

Apare imaginea Trecătorului din Anti-Lume.

MARTHE: Din pricina lui, din pricina lui s-a încurcat totul.
JOSÉPHINE: Toate astea n-au nici un sens. *(Dispare Trecătorul din Anti-Lume, dispare și pomul, și coloana.)* Nu, nu! Tu nu vezi? Nu există o regulă, nu poți stabili o regulă.
BÉRENGER: Ba da, totuși da.
JOSÉPHINE: Ba nu, vezi bine că nu.

Reapare pomul.

BÉRENGER: Ba da, vezi bine că da, așa cum îți spuneam eu.
MARTHE: Așa ți-a spus tata.

Dispariții și reapariții succesive ale pomului, apoi ale coloanei, în două sau trei rînduri.

JOSÉPHINE: Începe să fie agasant. Ce tot fac?
BÉRENGER: Tu trebuie să alegi. E foarte simplu, numai hotărăște-te. Ce preferi?
JOSÉPHINE: Asta prefer.

Arată coloana care rămîne pe loc.

BÉRENGER: Atunci păstrează coloana. Ți-o ofer, e un cadou.
JOSÉPHINE: Mulțumesc. Cum să fac s-o păstrez?
MARTHE: Prin ea însăși dorința ta are puterea s-o păstreze!
BÉRENGER: Hotarul neantului e imperceptibil, poți foarte ușor să sari peste el. Privește. *(Apare și dispare piciorul și luleaua Omului din Anti-Lume.)* Privește. *(Reapariție și nouă dispariție a aceluiași personaj, fără cap și fără lulea.)* Privește.
JOSÉPHINE: O să mă mai pisezi mult cu ăsta? Ți-am spus că nu mai vreau să-l văd.
BÉRENGER *(aparte)*: Și cînd te gîndești că sînt oameni care-și închipuie neantul ca un gol enorm și negru, un gol fără fund: totuși, neantul nu e nici negru, nici alb, și ca să fie fără fund, i-ar trebui întinderi, și întinderi, și întinderi nesfîrșite de spațiu.
JOSÉPHINE: Ți-am spus că nu vreau să-l mai văd pe domnul ăsta. Fie că face parte din lumea noastră sau dintr-o alta, mă scoate din sărite cu luleaua lui.
BÉRENGER *(tot aparte)*: Da. Neantul nu este nici alb, nici negru, nu există, se află pretutindeni.
JOSÉPHINE: Unde te afli acum, Bérenger, dragul meu prieten? În neant sau dincolo? Îți vorbesc și nu-mi răspunzi.
BÉRENGER: Cum faci ca să te strecori în gîndurile mele?
JOSÉPHINE: Sînt doar atentă. Te ascultam. Fiindcă eu te ascult.
BÉRENGER: Dar nu mă gîndeam cu glas tare. Nici buzele nu le-am mișcat măcar.
JOSÉPHINE: Asta nu împiedică să auzi, cînd ai bunăvoință.
MARTHE *(se apropie de el cu buchetul de părăluțe)*: E destul să se uite cineva la tine ca să-ți ghicească gîndurile. Ai o față atît de expresivă! Ar fi trebuit să te faci actor de cinema, mim sau maimuță. Îți plac floricelele mele?

BÉRENGER: Sînt atît de vii și de fremătătoare!
MARTHE: Vrei una? *(Îi pune o floare la butonieră.)* E cea mai frumoasă. *(Întorcîndu-se spre Joséphine.)* Vrei și tu una, vrei două?

Marthe pune flori la pălăria Joséphinei.

BÉRENGER: Nu rezist atențiilor tandre. A! dacă toată lumea ar fi ca tine! Ce dulce ar părea viața. Te-ai învoi poate cu ea și ai putea să și mori fără mîhnire, în pace. Cînd trăiești vesel, poți să și mori vesel. Oamenii ar trebui să se iubească totdeauna.
JOSÉPHINE: Se mai întîmplă și asta din cînd în cînd.
MARTHE: Eu iubesc întotdeauna.
BÉRENGER: Ce iubești?
MARTHE: Iubesc... Nu știu ce anume... Dar iubesc. E așa de frumos tot ce se vede!
BÉRENGER: Ai dreptate. Dar oamenii uită asta. De cele mai multe ori o uită. De cîte ori o să ne vezi posomorîți, pe maică-ta și pe mine, adu-ne aminte ce frumos e tot ce se vede.
JOSÉPHINE *(Marthei)*: Nu lăsa să cadă florile! *(Lui Bérenger.)* Cînd ne întoarcem acasă, unde o să punem coloana asta? Pe balcon sau în curte?
BÉRENGER: Niciodată nu m-am simțit așa de destins; niciodată n-am fost atît de fericit. Niciodată nu m-am simțit atît de ușor. Ce se întîmplă cu mine? *(În timp ce vorbește cu Marthe, priveliștea se schimbă; coloana dispare încet.)* Starea asta plăcută, ție ți-o datorez. Ai dreptate.
JOSÉPHINE: Cred că aerul îți face bine. Oxigenul. Ar trebui să stai mai des la țară. Ți-a spus-o și doctorul. Pe urmă, și umblatul face bine. E un lucru bine știut.
BÉRENGER: Cu siguranță asta e, cu siguranță asta e. Mă uit, și e ca și cum aș vedea prima dată. Abia în clipa asta m-am născut.
JOSÉPHINE: De aci înainte n-ai decît să stai cu ochii deschiși.
BÉRENGER: Cum să spun? Trăiesc una din acele bucurii uitate, uitate și totuși binecunoscute, ca ceva care-ți aparține din vecii vecilor, pe care îl pierzi în fiecare

zi și care totuși nu se pierde niciodată. Dovada e că regăsești acel ceva, că-l recunoști. Da, asta e.
JOSÉPHINE: Liniștește-te. Nu face pentru atîta lucru să țopăi ca un copil.
MARTHE: Ei și ce e dacă țopăie? Nimeni nu-l vede. Englezii s-au dus.
JOSÉPHINE *(lui Bérenger)*: E cam nebulos ce spui tu.
BÉRENGER: Dimpotrivă, e foarte concret. Voioșia asta e fizică. O simt aici. Plămînii mi se umplu cu un aer mai subtil decît aerul. Aburii lui mi se urcă la cap. Dumnezeiască beție! Dumnezeiască beție! N-o simțiți și voi? N-o simțiți și voi?
JOSÉPHINE: Un pic. Poate.
MARTHE: Eu, mult.
JOSÉPHINE: Nu e îngrijorător? Mi-e teamă să nu fie mai curînd îngrijorător.
BÉRENGER: În clipa asta nu mă mai tulbură nici o îngrijorare. Nici una.
JOSÉPHINE: Cu atît mai bine pentru tine. Numai să te ție.
BÉRENGER: Sînt îmbătat de certitudine.
JOSÉPHINE: De care certitudine?
MARTHE: Nu-i mai tot pune atîtea întrebări, mamă. Asta ar putea să-i zdruncine certitudinea.
BÉRENGER: Beat de certitudine, de certitudine. Nu știu de care certitudine. Sigur este că sînt beat de o certitudine.
JOSÉPHINE: Atunci nu mai e certitudine, dacă e o certitudine incertă și nedefinită. Certitudinea e caracterizată prin precizie.
BÉRENGER: Pentru mine, pentru mine, o certitudine limitată nu mai este certitudine, din moment ce are hotare, din moment ce se află amenințată de ceea ce o neagă. De altfel, nimic nu este mai imprecis decît precizia.
JOSÉPHINE: Ar trebui să-l recitești pe Descartes.
BÉRENGER: Ce anume înseamnă precizia?
JOSÉPHINE: Ai un limbaj foarte aparte. Folosite de tine, cuvintele nu mai spun nimic. Nu mai pricepe omul nimic din ele.
MARTHE: Ba eu pricep.

JOSÉPHINE: Ia mai taci și tu! Nu trebuie să aprobi fără să cugeți tot ce spune, numai pentru că e tatăl tău. *(Lui Bérenger.)* Tu singur te mai poți înțelege, și încă!

MARTHE: Eu îl înțeleg.

JOSÉPHINE: N-ai noroc.

BÉRENGER: Chiar dacă nici eu nu mă înțeleg pe mine, ce importanță are? Aș fi mai puțin fericit dacă aș înțelege.

JOSÉPHINE: Trebuie totuși să existe o rațiune.

BÉRENGER: La urma urmei, poate să și existe vreuna. Hai să ne mai plimbăm.

JOSÉPHINE: Să ne plimbăm; asta nu ne poate strica.

MARTHE: Să ne plimbăm. Dă-mi mîna, tată, dă-mi mîna, mamă.

Se întorc, se iau de mînă și fac cîțiva pași spre fundul scenei. Pe pînza servind de fundal, care se mișca din cînd în cînd în timpul conversației, arătînd mereu alte priveliști, se vede apărînd un pod de argint, foarte mare.

BÉRENGER: Iată, iată rațiunea! De aici mi se trăgea bucuria. Priviți! Priviți!

Bérenger se desprinde de ele; aleargă cîțiva pași spre pod.

JOSÉPHINE: Unde te duci?

MARTHE: Așteaptă-ne. Unde alergi? Nu pleca!

JOSÉPHINE: Așteaptă-ne!

Zărind podul de argint, Joséphine și Marthe scot amîndouă un strigăt de admirație.

JOSÉPHINE și MARTHE: A, ce frumos e!

JOSÉPHINE: Măreț!

MARTHE: Vezi că avea dreptate?

JOSÉPHINE: E adevărat, Bérenger, nu greșeai.

Strălucitor de lumină deasupra prăpăstiei, podul de argint leagă cele două maluri ale văii. E ca o corabie în formă de arcadă aeriană, părînd să fie suspendat foarte sus deasupra apei, arcuindu-se peste culmile de lumină.

Marthe și Joséphine s-au apropiat și ele de fundul scenei și contemplă podul.

Englezii cu copiii lor au intrat prin dreapta și prin stînga. Privesc și ei podul. Toți, sînt mai liniștiți, mult mai liniștiți, și comentariile lor sînt mai coherente.

BÉRENGER: Înțeleg acum, înțeleg pricina bucuriei mele. Iată de ce m-am simțit dintr-o dată atît de ușor.

ENGL. 1 *(intrînd prin stînga):* O!

ENGLEZOAICA 1: A!

ENGL. 2 *(intrînd prin partea opusă):* A!

ENGLEZOAICA 2: O!

JOHN BULL *(intrînd prin stînga):* Aoh!

BĂIEȚAȘUL *(intrat cu părinții săi):* Ce-i drăcovenia aia mare?

BĂTR. D. ENGL. 1: Nu-i frumos să spui: drăcovenia aia mare. Nu vezi? Se spune: un pod mare de argint.

ZIARISTUL *(intră prin stînga)*: A! Aici erați, domnule Bérenger! Puteți să-mi vorbiți despre pod?

JOSÉPHINE: Lasă-l în pace, domnule, nu e inginer, nu e arhitect, nu se pricepe la construcții.

ZIARISTUL: Iertați-mă, doamnă, îmi pare rău.

Se retrage.

MARTHE: Nu se mai vede nimic. Englezii s-au îngrămădit cu toții în față.

JOSÉPHINE: Doamnelor și domnilor, dați-vă la o parte, noi am fost cei dintîi care l-am zărit.

Englezii, unul după altul, spun „I am sorry" și se dau cu toții la o parte. Fetița spune și ea „I am sorry". Băiețelul nu.

ENGLEZOAICA 1: Spune și tu *„I am sorry"*, altfel vai de spinarea ta.

BĂIEȚAȘUL: Nu vreau să spun *„I am sorry"*.

ENGLEZOAICA 1 *(Joséphinei)*: *I am sorry*

Podul de argint, care fusese ascuns cîteva clipe de Englezi, reapare și mai frumos, și luminos. De cealaltă parte a văii, la stînga și la dreapta podului, se văd stațiile terminus ale trenului cu roți dințate, ale telefericelor în mers, de toate culorile. Arcada de argint trebuie să primească și să răspîndească, mărindu-le, lumina soarelui, strălucirea cerului.

JOSÉPHINE: De ce par Englezii atît de miraţi? Podul se află la ei şi pot să-l privească cît poftesc în fiecare zi.
ENGL. 1: Nu-l privim decît în zilele de sărbătoare. Şi asta ne ajunge.
ENGL. 2: În Franţa n-ar fi privit de loc.

Automobile mici încep să treacă cu mare viteză pe pod. Ele primesc lumina din plin în geamurile lor şi o reflectă prin mii de cioburi multicolore.

MARTHE: Ce sînt toate luminile astea care se mişcă? S-ar zice că sînt sclipiri de diamante auto-mobile.
BÉRENGER: Fără îndoială, sînt acele faimoase particule luminoase pe care savanţii le numesc „fotoni".
ZIARISTUL: Şi se pretinde totuşi că francezii ar fi nişte mari gură-cască.
MARTHE: Adevărat?
ENGLEZOAICA 1: Şi în America sînt poduri imense, dar americanii trec pe ele cu ochii închişi.
JOSÉPHINE: O s-o faci şi mai toantă decît e. Nu vezi că te ia în serios?
BĂTR. D. ENGL. 2: De asta se şi întîmplă atîtea accidente şi oamenii cad în apă.
MARTHE: Ştiu eu că glumeşte.
BĂTR. D. ENGL. 1: Sînt şi în Rusia.
JOHN BULL: Am văzut două şi în Australia.
JOSÉPHINE: Dar cînd nu glumeşte el? La urma urmei, e mai bine să glumească. Cînd nu spune prostii, înseamnă că e trist.
BĂTR. D. ENGL. 1: Dar acolo, cine se uită la ele? După cît se pare, nimeni nu se prea interesează de ele.
JOHN BULL: Interesează numai utilitatea lor.
MARTHE: Ţi se întîmplă des să fii trist? Dacă te ştiu trist, şi eu mă întristez.
ENGLEZOAICA 1: Din pricina asta podul nu mai există.
ENGLEZOAICA 2: Conştiinţa utilităţii e nimicitoare.
BÉRENGER: Sînt trist cînd mă gîndesc că anii se duc ca nişte saci pe care-i restitui goi. Sînt trist cînd mă gîndesc că o să trebuiască să ne despărţim unii de alţii şi fiecare să se despartă de el însuşi. Dar tristeţea e un ceas găunos. *(Vesel şi ţopăind.)* Azi sînt plin de bucurie şi bucuria mă umflă ca pe-o minge.

Bérenger continuă să ţopăie în timp ce vorbeşte şi face cu braţele gesturi largi, ca şi cum ar avea aripi.

ENGLEZOAICA 2: Şi ce nimiceşte conştiinţa utilităţii?
ENGL. 2: Totul.
JOHN BULL: Este o admirabilă construcţie britanică.
ZIARISTUL: E de pe vremea Mariei Stuart.
JOSÉPHINE *(îşi pune* face-à-main-*ul ca să fie mai demnă):* Ia seama! Ia seama! Se uită lumea la tine. *(Într-adevăr, Englezii s-au întors cu faţa la public şi se uită la Bérenger cu un aer oarecum dezaprobator.)* Mai potoleşte-te. Exuberanţa ta a început să treacă de orice margine. Mult prea meridională pentru paralela lor. Nu stă frumos. E ridicol.
ZIARISTUL: Dar trebuie să fi fost restaurat.
BĂTR. D. ENGL. 1: Nu se mai construiesc poduri ca astea în zilele noastre.
BÉRENGER *(ţopăind, făcînd chiar salturi):* Iartă-mă, Josséphine. Iertaţi-mă. Iertaţi-mă, doamnelor şi domnilor, nu pot să-mi mai stăpînesc veselia. Se revarsă din mine.
JOHN BULL: Nu mai poate să-şi stăpînească veselia.
ENGL. 1: Veselia i se revarsă.
BÉRENGER: Mă ia pe sus, mă transportă.
ENGLEZII: Veselia îl ia pe sus.
ENGLEZOAICELE: Îl transportă.
ENGLEZOAICA 1 *(către Băieţaş):* Vezi? Domnul acesta e francez.
FETIŢA: De ce sare domnul ăsta?
BÉRENGER: Se revarsă, mă ia pe sus, mă transportă, mă ridică de pe pămînt.

Într-adevăr, picioarele lui Bérenger s-au ridicat cu cîţiva centimetri de la pămînt.

JOSÉPHINE: Nu vorbi aşa tare, Bérenger.
BÉRENGER: Pingelele mele alunecă peste capul firicelelor de iarbă ale pajiştei!
JOSÉPHINE: Da' ce te-ai apucat să faci? Opreşte-te!
BÉRENGER *(Englezilor):* Aţi observat ceva?
ENGL. 1: Pare fericit.
ENGLEZOAICA 1: Dar ce face?

ZIARISTUL: Păşeşte foarte repede.

ENGLEZOAICA 2: Parcă ar aluneca. Da, alunecă.

ENGL. 2: Cred că vrea să-i imite pe schiori sau pe patinatori.

BĂTR. D. ENGL. 1: Se distrează şi el; doar e duminică.

BĂTR. D. ENGL. 2: Aşa se şi cade, să petreci duminica. Numai că n-ar trebui să gesticuleze aşa... ca un nebun.

JOSÉPHINE: Auzi... spun că eşti nebun.

BĂIEŢAŞUL: S-ar zice că a mai crescut un pic. Şi oamenii mari mai cresc. *(Maică-si.)* Mai creşti cînd eşti mare?

JOHN BULL: Poate. Poate să fi crescut cu şase-şapte centimetri, cel mult. În Anglia aşa ceva nu e de loc extraordinar. *(Joséphinei.)* Liniştiţi-vă, doamnă.

JOSÉPHINE: Dar nu-i cu putinţă. E o nebunie.

ZIARISTUL: La noi o asemenea înălţare abia dacă se observă. Fiindcă sîntem de felul nostru foarte înalţi. Mult mai înalţi decît e el acum.

ENGL. 2: N-o să aibă niciodată statura noastră.

ENGL. 1: Sau, cel mult, o s-o aibă numai vremelnic. *(Bérenger e din nou cu picioarele pe pămînt.)* Vedeţi, a şi revenit la statura mijlocie.

Bérenger se ridică din nou de la pămînt.

MARTHE: Ce nostim! Tata umblă pe deasupra pajiştei. De adevăratelea, umblă pe deasupra pajiştei.

JOSÉPHINE: Ia mai taci şi tu! Eşti nebună. O să rîdă lumea de noi.

Cei doi copii încep să facă uşoare salturi.

ENGLEZOAICA 1 *(fiului ei):* Fii cuminte. Ce te-a apucat?

ENGL. 2 *(fetiţei sale):* Nu ţopăi aşa, e semn de proastă creştere.

ENGL. 1: Iată rezultatul relei educaţii din şcolile noastre. Nu mai e ca înainte.

JOSÉPHINE: Bérenger, ce e asta? Frumoase pilde le mai dai!

MARTHE: De ce, de ce?! Umblă pe deasupra pajiştei. *(Joséphine se uită prin* face-a-main *la picioarele lui Bérenger.)* Uită-te la iarbă, mamă, uită-te la picioarele lui.

JOSÉPHINE: Da, aşa e; e totuşi adevărat. *(Lui Bérenger.)* Da'asta nu se cade, dă-ţi seama, ce înseamnă asta? Isprăveşte, Herbert!

BĂTR. D. ENGL. 1: E felul lui de a-şi exprima bucuria. *(Joséphinei.)* Lăsaţi-l, doamnă, dacă lui îi face plăcere.

JOHN BULL: Sînt o mie de feluri de a-ţi exprima bucuria. Dar nu trebuie să ţi-o exprimi.

ENGL. 2: Noi preferăm discreţia.

ZIARISTUL: Este o trăsătură a lui de caracter. Am să notez şi asta.

ENGLEZOAICA 1: E un artist.

BĂTR. D. ENGL. 1: Găsesc asta foarte original. Încîntător.

JOHN BULL: Nu sînt de părerea asta.

ENGL. 1: E un musafir.

JOSÉPHINE: Herbert! Herbert!

ENGL. 1: E un musafir, să nu stăruim.

JOSÉPHINE: Treizeci de centimetri deasupra pămîntului! O să rîdă lumea de noi! Ne faci de ocară.

JOHN BULL: Găsesc totuşi că e cam prost crescut.

Cele două Bătrîne Doamne Englezoaice ţopăie ca nişte orătănii.

ENGL. 1: Pentru un continental e bizar. Ar trebui să stea cu picioarele pe pămînt.

ENGL. 2: Poate că e boala pe care francezii o numesc dansul lui Saint-Guy.

ENGL. 1 *(Ziaristului):* Ce părere aveţi?

ZIARISTUL: Omul modern este dezechilibrat; se vede din felul cum se manifestă.

JOHN BULL *(uitîndu-se la cele două bătrîne):* Cît despre astea, parcă ar fi două găini bătrîne. Înseamnă că e contagios.

ENGLEZOAICA 1: Nu înţeleg cum poţi să-ţi permiţi să te dai astfel în spectacol! *(Începe şi ea să ţopăie ca o găină, spunînd Băieţaşului care stă acum nemişcat:)* Destul! Am spus „destul!"

ENGLEZOAICA 2: Nici eu nu înţeleg.

Începe şi ea să ţopăie.

ENGL 1: Nevestele noastre şi-au pierdut capul.

ENGL. 2: E-o lipsă de seriozitate condamnabilă.

Cei doi Englezi încep și ei să țopăie.

ENGLEZOAICA 2 *(țopăie în continuare și spune Fetiței care stă nemișcată)*: Destul! Destul!

ZIARISTUL: Străinii ăștia de pe continent ar trebui să fie puși în carantină sau vaccinați înainte de-a fi lăsați să intre la noi în țară.

Începe și el să țopăie.

JOHN BULL: Iată ce înseamnă să n-ai trupul solid implintat. E foarte contagios.

Țopăie și el ca și ceilalți, însă greoi.

Bérenger și familia sa sînt singurii acum care nu mai țopăie; copiii, ca și ceilalți, continuă încă să țopăie cîteva clipe.

JOSÉPHINE *(lui Bérenger)*: Toți ți-o spun. E-o dovadă de foarte proastă creștere. *(Marthei.)* Să nu te prind că te apuci să-l imiți.

MARTHE: Toți se căznesc să-l imite. Dar nu izbutesc. Tata e mai grațios.

JOSÉPHINE: O fac numai din politețe. *(Lui Bérenger.)* E un semn de lipsă de bună creștere.

JOHN BULL *(cu glas gros, puțin cîntător)*: Nu, nu, e-o lipsă de bună creștere.

BÉRENGER: Peste puțin, o să mă ridic mult mai ușor.

JOSÉPHINE: O să fii atacat de ziare. N-o să mai obții viza engleză.

Ceilalți Englezi reiau în cor: „Nu, nu, e-o totală lipsă de bună creștere". Imobilitate generală.

BÉRENGER: Mă simt transportat, ridicat de la pămînt de bucurie.

JOSÉPHINE *(Marthei)*: Ce spune?

MARTHE: Nu auzi? Exultă de bucurie; se simte transportat și ridicat de la pămînt de bucurie.

Replicile următoare sînt cîntate.

JOHN BULL: Ce spune?

CELE DOUĂ BĂTR. D. ENGL.: Ce spune?

CEI DOI ENGL. și ZIARISTUL: Ce spune?

FETIȚA *(solo)*: E transportat și ridicat de la pămînt de bucurie. Pentru așa ceva nu trebuie să fii ținut de rău.

Bérenger înaintează prin salturi, ca și cum ar aluneca peste o apă.

Replicile încetează să mai fie cîntate.

BĂTR. D. ENGL. 1: Nu mai atinge pămîntul...

BĂTR. D. ENGL. 2: Ai putea la fel de bine să crezi că plutește pe apă dansînd pe calul lui marin, pe marele lui hipocamp.

ENGLEZOAICA 1: Pe fundul oceanului.

ZIARISTUL: Văzduhul are în dimineața asta o densitate acvatică.

ENGL. 2: Și cerul albastru...

JOHN BULL *(cîntînd)*: Și albastrul nostru cer britanic pare să aibă o adîncime de mare.

JOSÉPHINE: Ai putea măcar să ne explici.

ZIARISTUL: Ciudatele sale deprinderi, mișcările lui excentrice, toate astea cer explicații.

ENGL. 2 *(lui Bérenger)*: Iertați-mă, domnule, îmi îngădui să socotesc că ar trebui să dați explicații.

ENGLEZOAICA 1: O să dea explicații.

ENGLEZII *(în cor vorbit)*: Oaspetele străin vrea să dea explicații.

JOSÉPHINE: Explică-le, Herbert, hai, explică-le.

CELE DOUĂ BĂTR. D. ENGL.: Explicați, domnule și respectabil oaspete.

ENGLEZII: Explicați, domnule Străin.

ENGLEZOAICELE: Explicați.

ZIARISTUL: Ne aduceți cumva o nouă epidemie?

Bérenger pare să se mențină cu multă greutate la suprafața pămîntului. Din cînd în cînd face mici salturi ușoare.

BÉRENGER: De loc, vedeți bine, îmi iau zborul.

ZIARISTUL: Spune că-și ia zborul.

BÉRENGER: Am regăsit mijlocul, mijlocul uitat.

Face un salt de-un metru.

ENGL. 1: Spune că a regăsit mijlocul.

ENGL. 2: Ce mijloc a regăsit?
ZIARISTUL: Spune că a regăsit mijlocul de a zbura.

Bérenger face un salt de doi metri.

JOSÉPHINE: Isprăvește odată! Nu ești fluture.
JOHN BULL: Așa ceva nu-i firesc.
MARTHE *(Joséphinei)*: Dar nici omidă nu e.
ENGL. 1: Nu, așa ceva nu-i firesc.
BÉRENGER: Vă asigur că o fac în chipul cel mai firesc. Asta vine așa... de la sine.
BĂTR. D. ENGL. 1: Poate că e firesc, dacă vine așa... de la sine.
JOSÉPHINE: Îți pierzi mințile.
BÉRENGER *(oprindu-se)*: Să zbori este o nevoie de care omul nu se poate lipsi.
JOHN BULL: Nu vă cred.
BÉRENGER: La fel de strict necesară și de firească cum e respirația.
ENGL. 1: Nevoia noastră esențială e mai curînd mîncarea.
ENGL. 2: Apoi băutura.
ZIARISTUL: După aceea filozofarea.
ENGLEZOAICA 1: Și dacă ne mai rămîne timp...
ENGLEZOAICA 2: Poate vom și zbura, ca să ne distrăm.
JOSÉPHINE: Toată lumea te dezaprobă.
BÉRENGER: De loc, de loc, toată lumea trebuie să știe să zboare. E o însușire înnăscută. Toți uită. Cum de-am putut uita procedeul? Cu toate astea e simplu, limpede, copilăresc. Cînd nu zbori e mai rău decît dacă ești lipsit de hrană. Se vede că de asta ne simțim nefericiți.
ENGL. 1: Eu nu mă simt de loc nefericit.
ENGLEZOAICA 1: La drept vorbind, am face multe economii dacă am ști să zburăm.
JOHN BULL: Ar fi moartea industriei.
BÉRENGER: Sînteți nefericiți fără s-o știți. Din asta se trage nevolnicia omului; din faptul că nu poate să zboare, că a uitat să zboare. Ce-ați spune dacă am uita să înotăm, să umblăm, să stăm în picioare, să ne așezăm?

JOHN BULL: Ca să fiu fericit, mi-e de ajuns să mă așed. Îmi place să stau și în picioare. Sau să mă culc pe burtă cu șezutul drept plapumă.
BĂTR. D. ENGL. 2: În ipoteza că am fi știut s-o facem cîndva, acum n-am mai putea să învățăm să zburăm. E prea tîrziu, domnule.
JOSÉPHINE: Prea tîrziu.
BÉRENGER: Niciodată nu e prea tîrziu. De altfel, este destul să-ți amintești.
ZIARISTUL: În zilele noastre, știința nu ne mai îngăduie să ne bizuim doar pe memorie. Ar fi chiar mai bine să nu ne bizuim de loc pe ea. Nu e sigură. E mincinoasă.
ENGL. 1: Dacă există oameni care zboară, nu pot fi decît nebuni.
ZIARISTUL: Și încă!
ENGL. 2: În tot cazul, nu toți.
ZIARISTUL: Cei care și-au pierdut cu totul mințile.
JOHN BULL: Incurabilii, nerecuperabilii.
JOSÉPHINE: Nu l-am văzut pînă acum niciodată făcînd așa ceva. Vă asigur, după atîția ani de căsnicie, îmi rezervă încă surprize.
BÉRENGER: Dacă, de cele mai multe ori, nu mai știu să zbor, am păstrat însă conștiința că zborul îmi este necesar. Eu știu de lipsa cărui lucru sufăr. Este o chestiune de sănătate. Dacă nu zburăm, înseamnă că sîntem infirmi.
BĂTR. D. ENGL. 1: Într-adevăr, doamnelor și domnilor, se poate trage concluzia că, dacă se inventează rachete, avioane, agregate interspațiale, înseamnă, în chip evident, că omenirea simte că trebuie să zboare.
BĂTR. D. ENGL. 2: Încearcă să răspundă acestei nevoi.
ZIARISTUL: Tehnica a și răspuns în chip strălucit și îndestulător.
JOSÉPHINE: Nu poți să faci mai mult decît a făcut tehnica.
BÉRENGER: Paraliticul umblă oare în fotoliul său cu rotile?
MARTHE: E împins.
BÉRENGER: Automobilistul merge?
ZIARISTUL: Îl duce automobilul, domnule.

BÉRENGER: E închis într-o cutie. Cutia merge, ea îl duce și pe el.
ENGL. 1: Dar aviatorul, aviatorul, poți să spui că nu zboară?
ENGLEZOAICA: Bărbatul meu are dreptate. Poți să spui că aviatorul nu zboară?
BÉRENGER: Nu zboară.
BĂIEȚAȘUL: Ba da, domnule, zboară.
ENGL. 1: Tu să taci!
ENGLEZOAICA *1*: Nu-i frumos să te amesteci în conversația oamenilor mari.
BÉRENGER: Nu, nu zboară. Aparatul lui zboară.
JOSÉPHINE: N-ai să poți niciodată să te iei la întrecere cu aviația.
JOHN BULL: Ar vrea să ne distrugem avioanele și să ne scufundăm vapoarele.
ENGLEZOAICA 2 *(Ziaristului)*: Poate că e un dușman al Angliei, un spion.
ENGL. 1: La ce ne-ar duce asta?
ENGL. 2: La cea mai mare catastrofă.
BÉRENGER: Poți zbura așa cum respiri.
ZIARISTUL: Nu, nu poți zbura așa cum respiri.
BÉRENGER: Ba da, poți.
MARTHE: Și eu cred că poți zbura așa cum respiri.
JOSÉPHINE: Ești nebună, nu se poate.
JOHN BULL: Chiar dacă s-ar putea, n-ar trebui s-o facem.
BĂTR. D. ENGL. 2: Ba da, de vreme ce e firesc.
BĂTR. D. ENGL. 1: Mă îndoiesc foarte, draga mea, că ar fi firesc.
BĂTR. D. ENGL. 2: Și tot ce e firesc e bine.
JOHN BULL: Trebuie să-ți stăpînești instinctele.
BÉRENGER: Ți le stăpînești zburînd, adică ridicîndu-te deasupra lor. Trebuie să zbori prin propriile tale mijloace, prin propriile tale mijloace.
ENGL. 1: Nu.
BĂTR. D. ENGL. 1: Poate că da.
ENGL. 2: Nu, doamnă.
FETIȚA: Ba da.
ENGL. 2: Ba nu.
BĂTR. D. ENGL 1: Ba da.
JOHN BULL: Nu.

CELE DOUĂ BĂTR. ENGL. *(împreună)*: Ba da, ba da.
ENGLEZII: Nu.
CELE DOUĂ BĂTR. ENGL.: Ba cu siguranță că da.
ENGLEZOAICELE: Poate că da.
ZIARISTUL: Chiar dacă așa ceva ar fi cu putință, judecînd după ceea ce am văzut acum, acest soi de zbor ne-ar îngădui doar să sărim peste șosele, peste grădini, peste rîulețe...
ENGL. 1: ...peste tufișuri, peste căsele scunde...
ENGL. 2: Ca un nenorocit de cosaș.
JOHN BULL: Omul nu e cosaș.
BÉRENGER: Omul poate să zboare mult mai sus decît un cosaș. Înainte toți oamenii puteau s-o facă. E vorba doar de-un obicei care trebuie reluat. Da, așa e cum vă spun: un obicei care trebuie reluat.
MARTHE: Poate că lenea ne-a făcut să pierdem acest obicei.
BÉRENGER: Să umbli în cîrji, nu e un progres. Dacă nu luăm seama, o să uităm și să umblăm. Am și început, de altfel. Ne pierdem treptat toate puterile.
ZIARISTUL: Dimpotrivă, tehnica le înmulțește.
BÉRENGER: Pe șosele nu mai vezi decît automobile.
BĂTR. D. ENGL. 1: Într-adevăr, pietonii se văd rar.
BĂTR. D. ENGL. 2: Cei care au rămas sînt disprețuiți.
BĂTR. D. ENGL. 1: Curînd or să dispară.
BĂTR. D. ENGL. 2: O să dispărem.
BÉRENGER: Eu vreau să rămîn în același timp pieton al pămîntului și pieton al văzduhului. *(Face un salt.)* Vreau să umblu prin văzduh fără să mă folosesc de artificiile tehnicii.

Mai face un salt.

ENGLEZOAICA 1: Doamne sfinte! Iar începe!
MARTHE: Cum faci? Învață-mă și pe mine!
ZIARISTUL: N-o să se poată ridica mai sus.
ENGL. 1: Ne-a arătat tot ce poate.
ENGL. 2: Nu e prea mare scofală.
JOHN BULL: Foarte bine: dacă pretinde că poate să se înalțe și mai sus, să ne-o dovedească.
JOSÉPHINE: Toți îți spun că nu poți să te înalți mai sus. Nu încerca. Nu merită osteneala. Liniștește-te.

BÉRENGER: Ba da, ba da! Puteți cu toții, putem cu toții ajunge mai sus. Am să vă spun ce trebuie făcut.
BĂTR. D. ENGL. 1: Vrea să ne spună ce trebuie făcut.
BĂTR. D. ENGL. 2: Ce spune?
BĂTR. D. ENGL. 1: Spune că o să ne spună ce trebuie făcut.
JOHN BULL: În măsura în care politețea o îngăduie, îngădui să ne îngăduim să ridem.
BÉRENGER: E cît se poate de ușor. E de-ajuns să vrei; trebuie să ai încredere. Nu cazi decît cînd n-ai încredere. Și, așa cum ați observat, nu cazi niciodată brutal, ca o piatră.
BĂTR. D. ENGL. 2: E adevărat. Îmi aduc aminte.
ZIARISTUL: Vi se pare numai că vă amintiți.
BÉRENGER: O dovadă mai mult că a zbura este un lucru firesc. Cînd te afli în plin zbor, deasupra celor mai înalți copaci, deasupra unui lac, a unui podiș, niciodată nu ți-e frică. În schimb, poate să-ți fie frică în avion.
ENGLEZOAICA 1: Chiar și într-un teleferic.
BĂTR. D. ENGL. 1: Mie mi-e frică și îmi vine amețeală chiar și în balcon.
BÉRENGER: Totuși, se poate întîmpla să te miri cînd zbori peste culmi, peste catedrală, peste acoperișuri.
ENGL. 2: Și ce se întîmplă dacă te miri peste măsură?
BÉRENGER: Dacă îți spui că este anormal să te menții în văzduh fără elice și fără aripi, atunci încrederea se zdruncină, pierzi din înălțime și începi să cobori. Dar nu mai repede decît cu ascensorul. Cîteodată, cu o încordare a voinței, poți să te înalți din nou în văzduh, ca și cum ai fi aruncat lest. Nu pentru multă vreme însă. E de-ajuns cea mai mică știrbitură a voinței, și alunecușul în jos începe. De cîte ori, regăsind secretul în mine însumi, nu mi-am spus avîntîndu-mă în văzduh: „Acum știu, o dată pentru totdeauna, n-am să mai uit, cum nu pot uita să aud sau să văd". *(Un balon roșu de copil coboară lin din înălțimi pe scenă.)* Acum, nu mai uit. Am să fiu atent și am să-mi amintesc. Am să notez într-un carnet toate mișcările. Și-am să le reproduc de cîte ori am să vreau. *(Foarte ușoară săritură.)* Nu mai pot sta locului. Simt nevoia să iau aer, să mă ridic mult mai sus. Am să trec în

zbor peste valea din față. Vreau să văd ce se află în celelalte văi, dincolo de dealurile din față.
BĂTR. D. ENGL. 1: Abia poate să se mai țină pe pămînt.
ENGLEZOAICA 1: Parcă ar fi un cal care tropăie plin de nerăbdare.
ENGLEZOAICA 2: Uitați! Abia se sprijină cu vîrful piciorului de pămînt.
ENGLEZOAICA 1: Se înalță.

Bérenger se ridică la o înălțime de 50 cm., apoi coboară.

ENGL. 1: Coboară.
BĂTR. D. ENGL. 2: Se urcă din nou.
ENGL. 2: Din nou coboară.
JOSÉPHINE *(Marthei)*: Spune-i să se oprească. Pe mine nu mă ascultă. *(Lui Bérenger.)* Herbert, hai să ne întoarcem acasă. Pierdem trenul.
MARTHE *(tatălui său)*: Cum faci?
BÉRENGER: E foarte ușor, o să te învăț și pe tine.
JOSÉPHINE: Asta ar mai lipsi!
BÉRENGER: Ai să vezi. Este o joacă. O joacă de copil. Bineînțeles, sînt și niște reguli de respectat, dar simple. Procedeele sînt destul de multe. Ia să vedem, pe care din ele îl alegem? Poți să înoți în aer: obositor. Poți să faci pluta: nu ajungi prea sus. Mai este și bicicleta, dacă știi să umbli pe bicicletă. Tot o mașinărie, dar dacă n-ai încă deprinderea, trebuie s-o recomanzi unui începător. Mașinăria înlocuiește omul și funcțiile lui. Funcția autentică trebuie regăsită printre deformările ei.

O bicicletă albă de circ e lansată din culise. Bérenger o prinde.

În aceeași clipă, apar bănci în amfiteatru, ca la circ, pe care se instalează Englezii și Joséphine. Au devenit cu toții spectatori de circ. Marthe se află în partea dreaptă a scenei, lîngă rampă, cu spatele la bănci.

Nu este neapărat necesar ca circul să fie în întregime construit. Poate fi sugerat doar prin cîteva elemente. Un practicabil înclinat poate să apară din culisele din dreapta, și inele să fie coborîte cu frînghii deasupra capului specta-

torilor, afară de cazul că se folosesc fire de nylon cu caresă fie ridicat acrobatul.

În timp ce explică ceea ce trebuie făcut, Bérenger o și face. Se urcă pe bicicletă.

BÉRENGER: Privește: dai din picioare ca pentru a pune niște roate în mișcare. Te ții foarte dreaptă, ca într-o șa, cu mîinile înainte, ca pe-un ghidon. După șapte-opt învîrtituri de pedală, pornești încet.

Bérenger face ocolul pistei.

JOSÉPHINE: Dă-te puțin la o parte, împiedici oamenii să vadă.

JOHN BULL: Nimic mai ușor.

ZIARISTUL: Să vedem ce urmează.

BÉRENGER: Și te afli dintr-o dată la înălțimea unui dulap... unui cireș mic... unui cireș mai mare.

BĂIEȚAȘUL: Domnul ăsta e balon?

ENGLEZOAICELE: O!

ENGLEZII: O!

Bérenger face ocolul scenei după ce s-a urcat eventual pe practicabilul înclinat, dar deasupra capului spectatorilor, care vor ridica ochii să-l privească. O clipă va dispare, ca să reapară tot deasupra personajelor de pe scenă. Număr acrobatic: bicicleta nu mai are decît o singură roată, apoi nu mai are ghidon. Bérenger continuă să facă ocolul, mimînd mișcări de ciclist. Apoi va coborî. În aceeași clipă, vor dispare și practicabilele, și inelele.

BÉRENGER: ...unui cireș și mai mare. Așa. Uite așa. Ai înțeles? Încearcă și tu.

În timp ce Bérenger va ocoli scena pe sus, în sensul minutarelor unui ceasornic, Marthe va ocoli-o, jos, pe-o altă bicicletă, în sens invers.

JOSÉPHINE: Ia seama! Ia seama! Nu-l asculta.

Cînd bicicletele au dispărut și numărul a încetat, Englezii aplaudă; Bérenger îi salută mulțumindu-le și ridică brațul ca un campion.

BĂIEȚAȘUL: Bis!

BÉRENGER *(Marthei)*: Vezi? Nu e mai greu să zbori decît să umbli pe bicicletă.

ENGL. 1: Atîta doar că trebuie să știi să umbli pe bicicletă. Eu nu știu.

BĂTR. D. ENGL. 1: Eu știu.

FETIȚA: Poți învăța la orice vîrstă.

BÉRENGER *(tuturor)*: Trebuie pur și simplu să te ții în echilibru.

JOHN BULL: Nici eu nu știu să umblu pe bicicletă.

ENGLEZOAICA 1: Știi doar să umbli pe cal.

ENGL. 2: Caii n-au toți aripi.

BĂTR. D. ENGL. 2: Mulți din ei au. Bărbatul meu avea doi cai înaripați în grajdurile sale.

JOSÉPHINE: Și zbura de-adevăratelea cu ei?

BĂTR. D. ENGL. 2: Nu, erau doar decorativi.

JOHN BULL: N-am văzut în viața mea cai cu aripi! Și doar am avut ceva cai.

ENGL. 2: Se pare totuși că există.

ZIARISTUL: E o rasă deosebită. A ajuns foarte rară.

Elementele de circ au dispărut. În timp ce vorbeau, Englezii s-au ridicat în picioare. Din nou priveliștea de țară; sub o lumină strălucitoare. Se vede încă podul de argint. Dar decorul din fund a dispărut. A rămas un soi de cer sau de gol albastru. Englezii înconjoară pe Bérenger, rămînînd însă la o distanță destul de mare unii de alții și de el.

JOHN BULL: În definitiv, folosește și el ca toată lumea mijloace mecanice.

ENGL: 1: O bicicletă nu e mare scofală!

ENGL. 2: Atîția oameni pot să umble pe bicicletă. De altfel, nu-i invidiez.

ENGLEZOAICA 1: Era o falsă bicicletă.

JOHN BULL: Cu-atît mai puțin interesant.

ENGL. 1: Bicicleta e ceva ce se tîrăște, ce se rostogolește, chiar dacă zboară.

ZIARISTUL: O bicicletă ireală nu face mai mult decît o bicicletă adevărată.

BÉRENGER: Există și un mijloc mai firesc.

BĂTR. D. ENGL. 1: Spune că există și procedee mai firești.

BÉRENGER: Un procedeu de gimnastică. *(Marthei.)* Uită-te bine.

Trapeze coboară de sus, în nylon dacă e cu putință, afară de cazul că Bérenger nu poate fi ridicat cu frînghii de nylon. Ca și mai înainte, Bérenger își va ilustra explicațiile.

MARTHE: Da, tată.

BÉRENGER: Iată. Sări în aer cît mai sus cu putință, ridicînd brațele cît mai mult. În loc să te lași să cazi înapoi, la pămînt, te agăți de-o cracă imaginară, așa cum faci cînd te urci într-un copac. *(Sare și se menține în aer la circa un metru de la pămînt.)* Pe urmă, te agăți cu mîinile și te prinzi de altă creangă, mai de sus. *(Face ce spune.)* Și din cracă fictivă în cracă fictivă, te ridici. *(Se ridică mai sus cu opintiri succesive.)* Poți să te înalți astfel cît vrei. Fiindcă arborele imaginar este la înălțimea dorinței tale. Dacă vrei, poate să fie chiar nesfîrșit. Dacă poți, nu te mai oprești niciodată. Încearcă.

Marthe încearcă.

MARTHE: E greu. Nu pot.

JOSÉPHINE: E prea greu pentru ea. N-are nici un fel de antrenament. Nici nu e prea tare la gimnastică.

Băiețașul încearcă și el, dar nici el nu poate.

BÉRENGER: Uite-așa. *(Încă două-trei opintiri în sus, apoi coboară lin.)* E drept, la început este greu și obositor, dar cu cît te urci mai mult, cu atît ți se pare mai ușor de urcat. O forță te împinge; nu-ți mai simți de loc greutatea. Îți ajunge o mînă ca să te cațeri. Un deget chiar. Apoi numai gîndul. *(Încă o săritură ușoară; după care coboară din nou.)* Vrerea este puterea. Vrerea este puterea.

JOHN BULL: E ușor.

BĂTR. D. ENGL. 2: Fă și dumneata la fel, dacă poți.

JOHN BULL: Trebuie doar să fii mai ușor ca aerul. E singura condiție. Dar nu e de demnitatea mea.

ZIARISTUL: Pe deasupra, mai e și riscant, primejdios. Rezistența firească a aerului se împotrivește urcării. Nu trebuie s-o distrugi.

ENGL. 1: Trebuie păstrată forța descendențională, fiindcă altfel riști să fii cuprins de beția înălțimilor, analoagă beției adîncurilor.

ENGLEZOAICA 2: Poți să dispari.

ENGL. 1: Nu trebuie să lupți împotriva nici unei forțe a naturii.

BÉRENGER: Dar nici nu trebuie să i te împotrivești, nici să i te împotrivești. *(Tuturora.)* Vreți să încercați? Vreți să încercați? Vreți să zburați cu mine? *(Englezii se dau la o parte protestînd, afară de Englezii cei mici, pe care părinții lor îi trag de mînă.)* Nu vă fie frică. *(Joséphinei și Marthei.)* Dacă nu vreți să zburați prin propriile voastre forțe, pot să vă iau pe fiecare la subsuoară.

JOSÉPHINE: N-o să ne iei cu forța.

ENGL. 1: N-o să luați femeia asta cu forța.

MARTHE: Eu, cum să spun... Eu grozav m-aș duce.

JOSÉPHINE: Îți interzic.

JOHN BULL: Ne împotrivim.

ZIARISTUL: Cu toată autoritatea.

ENGLEZII *(în cor)*: Ne împotrivim cu toată autoritatea.

Deodată, Bérenger, făcîndu-și prea tare vînt cu piciorul de pe pămînt, își ia zborul, foarte repede, și într-o clipă dispare în înălțimile scenei.

JOSÉPHINE: N-a făcut-o dinadins. Sînt sigură că, de data asta, n-a făcut-o dinadins.

MARTHE: Ba da, a făcut-o dinadins.

ENGLEZII *(laolaltă, privind în sus)*: O! A! O!

Fetița începe să intoneze un fel de cantic englez.

BĂTR. D. ENGL. 1: Și-a făcut vînt cu piciorul mai tare decît ar fi vrut.

ENGLEZOAICA 1: Uitați, se înalță foarte repede.

ENGL. 2: E aspirat, cu siguranță, de una din mișcările ascendente ale atmosferei.

JOSÉPHINE: E nebun. E nebun.

MARTHE *(Joséphinei)*: Liniștește-te.

BĂTR. D. ENGL. 2: Se vede că e purtat de-un vîrtej.

ENGL. 1: Încetinește.

ENGL. 2: A luat-o pieziș.

ENGLEZOAICA 1: A intrat în apele liniștite ale văzduhului.
ENGLEZOAICA 2: Zboară paralel cu podul.
BĂIEȚAȘUL: E un balon. E un balon.
BĂTR. D. ENGL. 1: Dar mult mai sus.
BĂTR. D. ENGL. 2: Mult mai sus.
ZIARISTUL: Nu mai are nevoie să facă mișcări complicate.
ENGL. 1: Nu mai face nici o mișcare.
ENGLEZOAICA 1: Stă drept în picioare, nemișcat, în văzduh.
JOHN BULL: Ce face? Ce face?
JOSÉPHINE: Ce-o fi făcînd acolo?
BĂTR. D. ENGL. 1: Se îndreaptă spre dealul din față.
ENGL. 1: Cum de nu-și pierde direcția?
BĂTR. D. ENGL. 2: Se uită. Privirea îl duce în direcția voită.
MARTHE: Foarte bine, tată, bravo!
ZIARISTUL: Se înalță și mai sus.
ENGL. 1: Face pluta.
ENGL. 2: Zboară foarte repede în linie orizontală.
ENGLEZOAICA 1: O ia la dreapta.
ENGLEZOAICA 2: A dispărut la dreapta.
BĂTR. D. ENGL. 1: Reapare la stînga.
BĂTR. D. ENGL. 2: Uite-l în mijloc.

Englezii întorc capul și se rotesc cu tot corpul, foarte repede, comic, ca să-i poată urmări traiectoria.

ZIARISTUL: Iar a dispărut.
ENGL. 1: Ca să apară din nou.
BĂTR. D. ENGL. 2: Uite-l.
ZIARISTUL *(Joséphinei):* Ce părere aveți, doamnă, de isprava soțului dumneavoastră?
JOSÉPHINE: Sînt emoționată. Dar plină de încredere.
ENGLEZI ȘI ENGLEZOAICE: A dispărut. A reapărut. A dispărut. Încă un tîrcol.

Un fel de minge luminoasă sau de rachetă de foc de artificii începe să apară, să dispară, trecînd din ce în ce mai repede de la dreapta la stînga și de la stînga la dreapta.

JOHN BULL: E la al treizeci și șaselea tîrcol. La al treizeci și șaselea tîrcol.
ENGLEZOAICA 2: Al patruzeci și cincilea tîrcol.
BĂTR. D. ENGL. 1: Al nouăzeci și șaptelea tîrcol.

ENGL. 1: Nu, al nouăzeci și cincilea.
BĂTR. D. ENGL. 1: Al nouăzeci și șaptelea.
ENGLEZOAICA 2: Nu se mai poate număra. A făcut de peste două sute de ori ocolul complet.
MARTHE: Zboară așa de repede încît ai crede că nu se mai mișcă.

Mingea luminoasă se oprește în mijlocul „cerului".

JOHN BULL: Într-adevăr, nu se mai rotește. Se urcă drept în sus. E la jumătate de drum între cele două dealuri.

Mingea face ceea ce se spune.

ENGL. 1: Se oprește. S-ar zice că se oprește.
ENGLEZOAICA 1: Da, se oprește.
BĂTR. D. ENGL. 1: Se oprește ca să contemple.

Mingea nu se mai vede, nici Bérenger, sau poate un Bérenger mic de tot, ca o păpușă minusculă.

BĂTR. D. ENGL. 2: Contemplă cele patru colțuri ale orizontului.
ZIARISTUL: Domină orizonturile.
JOSÉPHINE *(pe jumătate îngrijorată, pe jumătate plină de admirație):* Nu l-aș fi crezut în stare de așa ceva. E totuși cineva. Dar e primejdios.
ENGL. 2: Se duce și mai sus.
ENGLEZOAICA 2: Și mai sus.
ENGL. 1: Și mai sus.
ENGLEZOAICA 2: Și mai sus.
BĂIEȚAȘUL: E un balon. E un balon.
BĂTR. D. ENGL. 1: Dă semne de mare îngrijorare.
JOSÉPHINE: Doamne sfinte! O să cadă?
MARTHE: Liniștește-te! Știi bine ce-a spus, că nu poate să cadă.
ZIARISTUL: Se menține; nu cade.
BĂTR. D. ENGL. 2: Pare nemulțumit.

Bérenger (păpușa minusculă) se mărește.

BĂTR. D. ENGL. 1: Ce-o fi văzut?
JOHN BULL: Parcă ceva n-ar fi în regulă.

BĂTR. D. ENGL. 1: Ce-o fi văzut?
JOSÉPHINE: Ce-o fi putut oare să vadă?
ENGL. 1: Ce-a văzut?
BĂTR. D. ENGL. 2: Nu se mai zărește.
JOSÉPHINE: Nu se mai zărește. A dispărut.

Scena se întunecă puțin cîte puțin. Reflexe roșii, ca de sînge; zgomote puternice de trăsnete sau de bombardamente. În tăcere și penumbră, un reflector luminează mai întîi slab și o izolează pe Joséphine.

JOSÉPHINE: Ce manie are să mă lase întotdeauna singură! Profită de orice prilej ca să mă părăsească. Cînd știe că mi-e frică... O știe chiar foarte bine. N-am pe nimeni pe lume, pe nimeni, pe nimeni, pe nimeni.
MARTHE *(mai deoparte și mai în umbră decît Joséphine):* Îl ai pe tata.
JOSÉPHINE: Sînt singură. Singură cuc, părăsită în beznă, părăsită.
MARTHE: Dar uită-te la mine, sînt și eu aici.
JOSÉPHINE: Sînt singură cuc, în codri, departe de tot și de toate. Mi-e frică.

Apar Ziaristul și Engl. 2, îndeajuns de transformați ca să fim surprinși de schimbarea lor, dar putînd totuși să fie recunoscuți; sînt desfigurați ca într-un vis, dar numai abia. Instalația electrică a teatrului ar putea îngădui, din punct de vedere tehnic, o asemenea schimbare. Poate ar trebui să poarte măști reprezentînd propriul lor chip. Soluția din urmă pare să fie cea mai bună. În tot cazul, jocul de lumini poate da o culoare degradată îmbrăcăminții lor. Ziaristul și Engl. 2 traversează scena, spunînd:

ZIARISTUL: Înțelegeți, domnul meu, prietenia, prietenia era o înșelătorie. Și apoi, ea ucide cu încetul. Dușmănia, iată ambianța vitală favorabilă. Numai ea poate să ne dea forțe. Dușmănia este energie. Energia însăși.
ENGL. 2: Atunci înseamnă că trebuie să ne dușmănim? Pot să vă dușmănesc politicos?
ZIARISTUL: E mai confortabil. Întotdeauna ne-am dușmănit unii pe alții, prietenia nefiind decît masca slă-

biciunii noastre și a dușmăniei refulate, sfioase. Trăim în prezent o epocă cerebrală și științifică. Trebuie să ne uităm bine unii la alții, să ne privim bine chipurile și la fel de bine să privim adevărul. Ca să ne vedem așa cum sîntem, trebuie să luăm oarecare distanță unii față de alții... *(Din nou, îl lovește ușor pe Engl. 2 cu cotul.)* A, iertați-mă! V-am lovit. Scuzele mele.
ENGL. 2: Nu face nimic. Vă rog, nu face nimic.
ZIARISTUL: Pricepeți?... În secolul nostru, sentimentalismul ăsta... Nu mai poți să crezi în el, nu mai sîntem copii. Șters, pentru veșnicie, cu buretele, cuvîntul acesta ridicol, ipocrit: prietenia.
ENGL. 2: Cred că aveți dreptate, scumpe prietene.

Ies amîndoi.

MARTHE: Îți spun că sînt și eu aici. Nu mă auzi?
JOSÉPHINE: Nimeni.
MARTHE: Nu vrei să mă auzi? Mamă, sînt aici. Și mai sînt și toți oamenii dimprejur.
JOSÉPHINE: Ba da, aud. Nu striga așa.
MARTHE: Toți oamenii dimprejur.
JOSÉPHINE: Care oameni?
MARTHE: Prietenii, avem o mulțime de prieteni.
JOSÉPHINE: Prieteni? Tu socotești că ăștia sînt prieteni? Dar ce reprezint eu pentru ei? Ce reprezintă ei pentru mine? Nu, nu, nu sînt prieteni. Niște obiecte goale în plină pustietate. Monstruos de zăvoriți în ei, de nepăsători, de egoiști, de cruzi. Baricadați în carapacea lor.
MARTHE: O!
JOSÉPHINE: Nu, nu, Marthe, nu tu, bineînțeles. Dar tu, ce poți face? Tu nu ești decît o fetiță... Ce-ai putea face?... Sînt minusculă în lumea asta uriașă. O furnică rătăcită, înnebunită, care-și caută tovarășele. Tata a murit, înnebunită, mama a murit, toți cei din familia mea sînt morți. Vecinii care ne cunoșteau au părăsit orașul meu natal, sînt împrăștiați prin lume. Nici unul din ei n-a mai dat vreodată o veste. Nimeni, nu mai e nimeni.

MARTHE: Dar sînt ceilalți, toți ceilalți. Sumedenie de oameni.

JOSÉPHINE: Nu-i cunosc. Nici ei nu mă cunosc. Niște străini... Aveam părinți cu vază, puternici. Mă țineau de mînă ca să trec prin viață. Lor nu le era frică de nimic. Mergeau drept înainte. Cu ei nu mi-era frică... Altădată n-aveam nimic de care să-mi fie frică, nimic... Singura teamă era teama de a-i pierde pe ei. Tot timpul mă gîndeam că, într-o zi, o să-i pierd; nu putea fi altfel. Știam, știam. Ziua aceea a sosit repede, prea repede, din păcate! E mult, foarte mult de cînd sînt singură, atît de mult de cînd m-au lăsat singură... Nu m-am obișnuit cu lipsa lor. N-am să pot niciodată să mă obișnuiesc. Niciodată, niciodată... Sînt părăsită, mi-e frică, așa de frică! Sînt rătăcită. Rătăcitoare... Nimeni nu mă cunoaște, nimeni nu mă iubește, nu sînt nimic pentru ceilalți. Nu contez pentru ei. Nu contez pentru ei.

MARTHE: O să cresc. O să fiu tot atît de puternică cum era mama ta; o să te apăr.

JOSÉPHINE: În spaima mea, mă apăr cum pot. Însăși frica m-a învățat. Cu dinții mă apăr... mi-au crescut gheare.

MARTHE: Iubește oamenii. Dacă-i iubești, nu vor mai fi niște străini. Dacă nu ți-e frică de oameni, ei încetează să mai fie monștri. În carapacea lor, și lor le e frică. Iubește-i. Și atunci n-o să mai fie iad.

Marthe nu se mai vede.

În penumbră, se zărește un zid. Un copil care seamănă cu Băiețașul englez aleargă înnebunit spre zid. Încearcă să se cațere pe el. Nu izbutește. Apare un personaj gros, semănînd cu John Bull, care aleargă după copil. John Bull și Băiețașul sînt și ei transformați ca într-un vis.

PERSONAJUL CEL GROS: Pui de golan ce-mi ești!

COPILUL: Lăsați-mă, domnule... Iertare, domnule.

PERSONAJUL CEL GROS: Strengar ticălos. Voiai să scapi de noi, hai, s-o ștergi? Nu-i așa? De ce? Spune, de ce?

COPILUL: Iertați-mă, domnule. Voiam să mă plimb și eu pe unde-i lumină. Voiam cer mult.

PERSONAJUL CEL GROS: Lacomule! Golanule! *(Îl pălmuiește pe copil, îl aduce înapoi, trăgîndu-l de-o ureche; copilul plînge.)* Credeai că n-o să pun mîna pe tine...

COPILUL: Nu la carceră, domnule, nu vreau să mă întorc la carceră.

PERSONAJUL CEL GROS: Prichindel neghiob, o să ai prilejul să afli că lumina e mult mai frumoasă jinduită din fundul unei gropi pline de beznă, și cerul mult mai limpede privit prin gratiile unei ferăstruici.

COPILUL: Nu la carceră, domnule, nu vreau să mă întorc la carceră.

PERSONAJUL CEL GROS *(ducîndu-l cu sila)*: O să te învățăm. O să-ți facem educația. În cele din urmă ai să înțelegi... sau ai să te resemnezi.

Ies amîndoi.

Aparițiile stranii în lumină, apoi spectatorii își dau seama că sînt: Engl. 1 și Englezoaica 1, Engl. 2 și Ziaristul, un pic transformați, parcă ușor caricaturizați și cu gesturi excesive, care se apropie de Joséphine.

ZIARISTUL: Ah, doamnă, doamnă, sîntem din toată inima alături de dumneavoastră.

CEI TREI ENGLEZI *(împreună)*: Din toată inima alături de dumneavoastră. Din toată inima alături de dumneavoastră.

ENGL. 1: Dacă aveți nevoie de ceva, de orice...

ENGL. 2: Apelați la noi.

JOSÉPHINE: Sînteți foarte buni, doamnă, domnilor.

ENGLEZOAICA 1: Știu ce înseamnă să fii singură într-o țară străină; toți am trecut prin asta. Soțul meu vă va ajuta, și toți amanții noștri vă stau la dispoziție.

JOSÉPHINE: A, ce bună sînteți, sînteți prea bună.

ZIARISTUL: Sîntem pe deplin la dispoziția dumneavoastră.

JOSÉPHINE: Vă mulțumesc, sînt fisticită.

ENGL. 1: Ce spune?

ENGL. 2: Spune că e fisticită. Poți să concepi așa ceva? Spune că e fisticită.

Cei trei Englezi și Englezoaica ies din scenă spunînd:

ENGLEZOAICA 1: E fisticită, v-a spus că e fisticită?

ZIARISTUL: A spus chiar „mulțumesc, mulțumesc, sînt fisticită".

ENGL. 1 *(imitînd-o pe Joséphine):* Mulţumesc, sînt fîstîcită.
ENGL. 2: Naivitatea acestei doamne se învecinează cu prostia.
ZIARISTUL: De aceea şi e fîstîcită. Hi! Hi!
CEI DOI ENGLEZI: Hi! Hi!
ENGLEZOAICA 1: Aţi putea profita de situaţie.
ZIARISTUL: Nu te poţi alege cu nici un profit de la una ca ea.

Înainte de a ieşi, se mai întoarce o dată spre ea, o salută ironic, face gesturi groteşti şi strîmbături, umflîndu-se de rîs. Joséphine, care e cu spatele la ei, nu-şi dă seama de nimic. Continuă, singură; se află la extremitatea dreaptă a scenei.

JOSÉPHINE *(cu alt ton):* Şi el, el, unde s-o duce aşa, mereu? Ce face? Ar fi putut să mă ajute. Ar trebui să mă ajute... Mă părăseşte, ca ceilalţi, nu se gîndeşte la mine... Nimeni nu se gîndeşte la mine...

Într-o lumină purpurie, apare un uriaş personaj îmbrăcat într-o lungă robă roşie, pe cap cu o tocă roşie pătrată. Personajul poate să aibă doi-trei metri înălţime, poate să fie urcat pe-o trambulină acoperită de poalele robei sale roşii; e un judecător... Poate avea un cap de păpuşă, dar grotesc, enorm; e cumplit, bineînţeles.

Judecătorul monumental înaintează, pe rotiţe bineînţeles, spre Joséphine, pînă ce aceasta se află în faţa lui, foarte aproape de el; ca să-l privească, trebuie să ridice capul. La dreapta şi la stînga judecătorului se află doi asesori, şi ei îmbrăcaţi în roşu, dar mult mai puţin mari; de altfel, amîndoi stau pe scaune; singur judecătorul stă în picioare. Un întreg tribunal, gata instalat, soseşte astfel pe şine. După ce a ajuns pe rotiţe, lin, pînă la Joséphine, tribunalul se va retrage în acelaşi fel, dar de-a-ndăratelea.

În clipa în care instanţa ajunge în faţa Joséphinei, unul din asesori, gros şi congestionat la faţă, scutură un clopoţel.

Celălalt asesor are o cagulă pe cap.

Pauză.

JOSÉPHINE: N-am făcut nici un rău, domnule Preşedinte al Tribunalului... De ce trebuie să mă înfăţişez în faţa dumneavoastră? Ce vină mi se aduce? N-am făcut nimic.

MARTHE *(sau glasul Marthei):* Nu-ţi fie frică, mamă. E doar o vedenie, un vis urît. Nu e de-adevăratelea; e de-adevăratelea numai dacă crezi tu că este. Dacă gîndeşti că este. Dacă vrei să fie. Nu crede în el.

JOSÉPHINE: Ba da. E judecătorul. Îl recunosc.

MARTHE: Nu l-ai văzut niciodată. Nu există.

JOSÉPHINE: Vai! ba da. E judecătorul.

MARTHE: O halucinaţie, o năzărire; te asigur... Trezeşte-te. Trezeşte-te. O să dispară.

JOSÉPHINE: Nu, nu... E aievea.

MARTHE: Nu e aievea, biata mea mămică, visezi... Îţi spun eu că visezi, îţi spun eu.

Marthe dispare din nou.

JOSÉPHINE: Domnule Preşedinte, n-am făcut rău nimănui... De ce-aţi venit? Ce vreţi de la mine?

ASESORUL 1 *(scuturînd clopoţelul):* Tăcere! Răspunde; întrebările noi le punem.

JOSÉPHINE: N-am nimic de spus. Oricît mi-aş scormoni conştiinţa. Caut şi n-am nimic să vă spun, nu vă ascund nimic. Vă jur că nu înţeleg nimic, nu înţeleg nimic... *(Tribunalul tace.)* Dacă toată lumea trebuie să fie judecată, de ce să începeţi tocmai cu mine? De ce să mă fi ales pe mine printre atîtea altele?... De ce tocmai eu să fiu ţapul ispăşitor?... Fără îndoială fiindcă sînt mai puţin bine apărată ca toţi ceilalţi. Eu n-am avocaţi. *(Tribunalul tace.)* Eu sînt cea mai curată. Pentru asta oare sînt vulnerabilă? Nu sînt vinovată cu nimic; nu e din vina mea. N-am făcut nici o greşeală. Spuneţi călăului să nu mă omoare, domnule Preşedinte al Tribunalului. *(Tribunalul tace.)* Ce-oi fi putut face? Ce vină mi s-ar putea aduce? Nu mi se poate imputa nimic. Am fost întotdeauna credincioasă... Am fost virtuoasă... mi-am făcut întotdeauna pe deplin datoria. Nu mi-am părăsit postul. Am rămas pe loc, cuminte, tristă, resemnată şi nefericită... *(Plînge în hohote.)* Şi nefericită... Vreţi să mă pedepsiţi fiindcă am fost nefericită? Vreţi să osîndiţi virtutea?... Nu e aşa că nu? Fără îndoială că

nu... Nu vă înțeleg, nu vă înțeleg, domnule Președinte al Tribunalului. Loviți în lupi. Eu sînt mielușica. *(Arătătorul amenințător al Judecătorului e îndreptat spre Joséphine. Mișcare de încuviințare cu capul din partea celor doi asesori. Mișcările din cap ale asesorului cu cagulă vor fi mai puternice și mai grotești.)* Au să mă condamne. Nu mă cred... Nu, nu, nu.

MARTHE: Nu e adevărat, nu-ți fie frică, sînt doar niște vedenii ale propriei tale frici. Nu e adevărat, ți-o jur. Spune-ți că nimic din toate astea nu e adevărat. Născocești, ți se năzare.

JOSÉPHINE: Nu vreau... Nu vreau... Ce-am făcut? N-am făcut nici un rău.

Plînge în hohote.

MARTHE *(îmbrățișînd-o pe Joséphine)*: Biata mea mămică, ascunde-ți capul în brațele mele; n-ai să-i mai vezi.

JOSÉPHINE: Nu, nu, nu, nu e cu putință. *(Tribunalului.)* Nu vreau.

MARTHE: Bineînțeles că nu e cu putință... Bineînțeles că nu e adevărat.

Cel de al doilea asesor își scoate cagula; rolul acesta va fi jucat de actorul care-l interpretează pe John Bull.

ASESORUL 2: Rațiunile adevăratei dreptăți nu sînt acelea ale inimii, nici ale logicii. Dacă dreptatea vă pare nedreaptă, e tocmai prin faptul că este dreaptă.

Încet, în tăcere, Tribunalul dispare de-a-ndăratelea, spre culisele din dreapta.

MARTHE: Nu spuneam eu? Era o simplă vedenie. Care nu putea face nici un rău. Judecătorii cei haini s-au dus... Liniștește-te, mamă, copila mea...

Din stînga, intră John Bull cu o pușcă-mitralieră care nu va face zgomot cînd va trage. E însoțit de cei doi Englezi și de Ziarist.

Din dreapta, apar Englezii cei mici, încadrați de mama lor, urmați de Dricarul de la început și de Medic.

JOHN BULL: Mai bine cu cîțiva ani mai curînd decît cu două minute prea tîrziu... Nu e așa, doamnelor?

ENGLEZOAICA 1: Aveți dreptate.

ENGLEZOAICA 2: Perfect de acord, dragă domnule. Aveți toată dreptatea, dragă domnule.

Prin stînga intră, cu o mutră speriată, Bătr. D. Engl. 2.

BĂTR. D. ENGL. 2: Să nu vă închipuiți că mi-e frică. Nu mi-e cîtuși de puțin frică. Sînt numai indignată. În mod suprem indignată.

JOHN BULL *(celor doi Englezi și Ziaristului)*: Atunci, și din moment ce soțiile dumneavoastră sînt cu totul de aceeași părere... *(Ziaristului.)* din moment ce totul e în ordine... să procedăm la cele de cuviință.

ZIARISTUL: Procedați.

DRICARUL: Procedați.

ENGL. 1: Din moment ce trebuie, procedați.

ENGL. 2: Da, procedați.

BĂTR. D. ENGL. 2: Protestez cu energie...

DRICARUL: Mai bine la vîrsta asta decît mai tîrziu... Acum, nu-și dau seama. Mai tîrziu, ar suferi, s-ar împotrivi.

ZIARISTUL: E spre binele lor.

JOHN BULL *(punînd la umăr pușca sau pușca-mitralieră)*: Doamnelor, închideți ochii.

ENGLEZOAICA 1: Să închidem ochii.

BĂTR. D. ENGL. 2: Protestez.

JOHN BULL *(către Bătr. D.Engl. 2)*: Dați-vă la o parte. Pentru d'alde voi nu merită să ne dăm o astfel de osteneală.

John Bull ochește, trage, cei doi Copii cad.

BĂTR. D. ENGL. 2 *(care s-a dat la o parte)*: Protestez cu toată energia...

JOHN BULL: Doamnelor, deschideți ochii.

ENGLEZOAICA 1: Gata, s-a și făcut?

ENGLEZOAICA 2: Ce repede procedați!

DRICARUL: E ca un fel de eutanasie. Nu chiar eutanasie; o eutanasie preventivă.

BĂTR. D. ENGL. 2: Protestez foarte, foarte energic.

ZIARISTUL *(către cele două Englezoaice)*: Puteți să vă aduceți copiii.

DRICARUL: Nu vă osteniți, doamnelor. Lăsați pe mine. E meseria mea. Mă însărcinez eu cu treaba asta...

ENGLEZOAICA 2: Ne-am făcut datoria.

JOHN BULL: Şi noi pe-a noastră. *(Medicului.)* Domnule doctor, binevoiţi să constataţi că aceşti copii sînt de-a binelea şi precum se cuvine decedaţi.

BĂTR. D. ENGL. 2: Protestez. E inadmisibil. Aşa ceva nu trebuie să se petreacă. *(Către Unchiul-medic.)* Dumneavoastră, un medic, cum puteţi accepta aşa ceva?

UNCHIUL-MEDIC: Nu accept. Mă resemnez.

JOSÉPHINE: Unchiule-medic, cum, dumneata? Eşti şi dumneata de partea lor?

UNCHIUL-MEDIC *(Joséphinei):* Vezi tu, aşa, nu voi mai fi judecat...

JOHN BULL *(Englezoaicelor, cu oarecare galanterie):* Din moment ce nu mai aveţi copii de crescut, vreţi să binevoiţi, doamnele mele... La rîndul dumneavoastră? Înaintaţi, vă rog, înaintaţi.

ENGLEZOAICA 1: De acord, de ce nu?

JOSÉPHINE *(către Unchiul-medic):* Niciodată nu te-aş fi crezut în stare de-o complicitate atît de odioasă.

UNCHIUL-MEDIC: Ce vrei, micuţa mea Joséphine, cu vremea ajungi înţelept. De altfel, este mai bine aşa. Oricum, într-o zi tot la asta ar fi ajuns. Aşa, s-a isprăvit mai repede. Mai bine înainte decît după, mai bine treizeci de ani mai devreme decît două secunde prea tîrziu.

JOSÉPHINE: Dumneata, dumneata, care ai salvat atîtea vieţi omeneşti, mii de copii...

UNCHIUL-MEDIC: Mă răscumpăr.

JOHN BULL *(Englezoaicelor):* Da, bineînţeles, şi soţii dumneavoastră. Soţii vă vor urma de îndată, liniştiţi-vă. *(Englezilor.)* Domnilor englezi, dacă doriţi, după dumneavoastră.

Uşoară şi discretă şovăire din partea Englezilor. Englezoaicele şi Englezii înaintează; John Bull îi escortează ţinînd ţeava puştii-mitraliere îndreptată spre spatele lor.

MARTHE *(Joséphinei):* Nu e adevărat, nu te speria aşa... nimic din toate astea nu e adevărat.

Dricarul înşfacă sub fiecare braţ trupul unui copil. Bătrîna Doamnă Englezoaică, Copiii, Unchiul-medic, Dricarul, Englezii şi Englezoaicele, John Bull, Ziaristul, dispar prin ambele culise ale scenei.

Apare Marele Om Alb. Aceeaşi instalaţie şi acelaşi mecanism ca pentru Tribunal. La dreapta Marelui Om Alb, un călău alb cu cagulă albă. La dreapta călăului, o spînzurătoare.

În fund, decorul reprezintă un cer de amurg, cu un soare roşu.

Îndată ce grupul ajunge lîngă Joséphine, se opreşte şi tace cîteva clipe.

JOSÉPHINE: Nu, nu.

MARTHE *(Joséphinei):* Nu te lăsa impresionată. E de-ajuns să nu crezi.

OMUL ÎN ALB *(arătînd Joséphinei spînzurătoarea):* Doamnă, nu binevoiţi? Hotărîţi-vă.

În spaima ei, Joséphine îşi păstrează totuşi o politeţe mondenă, întocmai ca şi Omul în Alb; coşmar şi salon.

JOSÉPHINE: Nu. Lăsaţi-mă. Iertaţi-mă, domnule. Nu vreau, nu vreau de loc.

OMUL ÎN ALB: Vă sfătuiesc să vreţi.

MARTHE: Vă spun eu că nu vrea. Dacă nu vrea, nu vrea.

OMUL ÎN ALB *(Joséphinei):* Gîndiţi-vă bine. Chiar nu vreţi? Un pic de curaj!

JOSÉPHINE: O, nu, o, nu, nu acum.

OMUL ÎN ALB: Oricum ar fi, tot n-o să puteţi ocoli la infinit lucrul acesta.

JOSÉPHINE: Nu, nu. Om vedea mîine. Vă rog, nu, poimîine. Nu azi. În momentul ăsta, n-am nici un chef.

MARTHE: Dacă n-are nici un chef! Vedeţi bine.

CĂLĂUL *(Joséphinei):* Doamnă, de ce să lăsaţi pe mîine ceea ce poate foarte bine să fie făcut azi? Aţi scăpa de-o grijă.

MARTHE *(Călăului):* Asta nu te priveşte pe dumneata; nu te amesteca în vorbă. Las-o.

JOSÉPHINE: Nu.

OMUL ÎN ALB: Ştiţi bine că de aşa ceva nu veţi scăpa. Ştiţi bine că tuturor le vine rîndul. Nu cîştigaţi decît vînt, un pic de răgaz.

JOSÉPHINE: Mîine, mîine, mîine. Încă o clipă, Domnule în Alb... Încă o clipă, Domnule Călău.

OMUL ÎN ALB: Dacă ţineţi neapărat. Este o rătăcire. Dar dacă nu vreţi, nu sîntem aşa grăbiţi.

CĂLĂUL: Toţi sînt la fel, toţi sînt lipsiţi de înţelegere. Pas de încercă să-i faci să priceapă ceva... *(Joséphinei.)* Aţi văzut adineauri că Englezii au consimţit. Pînă şi copiii.

MARTHE: Nu li s-a cerut consimţămîntul. Nu li s-a cerut consimţămîntul! *(Omul în Alb face un semn; spînzurătoarea, Călăul şi Omul în Alb dispar încet prin stînga.)* Vezi, mamă, nu era adevărat. Dacă vrei, nu e adevărat. Depinde de tine. Nu mai visa urît. Făgăduieşte-mi că n-o să mai visezi urît... Că n-o să mai visezi urît... Au plecat, nu existau!

JOSÉPHINE: Nu ştiu, crede-mă, nu mai ştiu.

Schimbare de lumină; Englezi, Englezoaice, John Bull, Ziaristul, reapar ca la început.

MARTHE: Vezi, copiii englezi continuă să fie în viaţă.

Scena se întunecă puţin cîte puţin. Reflexe roşii ca de sînge; zgomote puternice de trăsnet sau de bombardamente. Din nou, lumină pe scenă; totuşi, e o altă lumină, care dă privelişti un aspect cenuşiu, trist, de amurg; poate că ar fi nimerit să se vadă în fund nişte ruine fumegînde, o catedrală, un vulcan fumegînd.

În acest răstimp se aude:

GLASUL LUI BÉRENGER *(cuprins de spaimă):* Văd, vai! văd totul. Nici o speranţă. Nu este cu putinţă. Nu este cu putinţă. Şi totuşi, este! Dacă n-ar fi totul decît un vis. Dar nu, nu, nu este un vis. Doamne sfinte!

BĂTR. D. ENGL. 1: Se învîrteşte încet în loc.

JOHN BULL: Ca un titirez în ralanti.

BĂTR. D. ENGL. 2: Parcă ar coborî.

ENGLEZOAICA 2: Coboară.

MARTHE *(Joséphinei):* Vezi, coboară. Se întoarce.

JOSÉPHINE: Ce bine! Sînt mai puţin neliniştită.

ENGLEZOAICA 1: Ar fi putut rămîne acolo sus cît ar fi vrut.

BĂTR. D. ENGL. 1: Eu n-aş mai fi coborît.

ENGLEZOAICA 2: Da, dar omul ăsta are familie.

ENGL. 1: Se apropie. Acum poate fi văzut mai bine.

ENGL. 2: Gesticulează. Parc-ar spune ceva.

BĂTR. D. ENGL. 1: Nu se aude.

ZIARISTUL: Coboară încet.

BĂTR. D. ENGL. 2 *(Joséphinei):* Puteţi fi mîndră de soţul dumneavoastră.

MARTHE: Coboară trist. Pare copleşit.

BĂTR. D. ENGL. 1 *(dă un buchet de flori Fetiţei):* Să oferi buchetul domnului.

JOSÉPHINE *(Marthei):* De ce să fie trist? A izbutit.

BĂTR. D. ENGL. 2 *(dă un drapel cam murdar şi destul de zdrenţuit Băieţaşului):* Să-i dai drapelul ăsta cînd o să ajungă jos.

JOHN BULL: După părerea mea, nu e o mare izbîndă.

MARTHE: Ba da, e trist. Se vede după mişcări, după atitudine.

ENGL. 1: Se apropie din ce în ce mai mult.

Zgomotele de adineauri s-au micşorat puţin cîte puţin. Nu mai sînt acum decît zgomote de pocnitori, într-o lumină de amurg, poate roşie. Se văd cîteva focuri de artificii explodînd cu scurte licăriri roşii ca de sînge. Printre pocnituri, se aude un fel de muzică depărtată de bal de 14 Iulie, de jalnică izbîndă trecătoare.

ENGLEZOAICA 1: Coboară pas cu pas.

BĂTR. D. ENGL. 1: Parcă ar coborî nişte trepte nevăzute.

BĂTR. D. ENGL. 2: Iată-l. *(Joséphinei.)* Iată-vă soţul, doamnă.

ENGLEZOAICA 2: Unde-l vedeţi?

ENGL. 1 *(arătînd cu degetul):* Acolo! În dreptul degetului meu.

ENGLEZOAICA 1: Deasupra vîrfului acelui copac pe care l-a şi atins cu picioarele.

ENGL. 2: Nu se grăbeşte. A smuls o frunză.

ZIARISTUL: Maşinal.

Frunza copacului coboară rotindu-se.

JOHN BULL: Iată-l.

BĂTR. D. ENGL. 2: Bravo, doamnă Bérenger.

Bérenger se iveşte şi coboară încet, din înălţimi, pe scenă. Toţi se îndreaptă spre el.

FETIȚA: Bravo, domnule Bérenger.

Băiețașul, care a luat de undeva un soi de trombon, suflă în el, făcînd oficiul de fanfară de onoare. Mai înainte însă, i-a dat lui Bérenger drapelul, pe care acesta l-a lăsat să cadă. Bérenger nu ia nici florile pe care i le dă Fetița și pe care le lasă de asemenea să cadă.

BĂIEȚAȘUL: Bravo!

JOSÉPHINE: Pare dezamăgit. *(Lui Bérenger.)* Ce-ai văzut? Ești obosit?

Englezoaicele flutură batiste colorate și aplaudă strigînd „Trăiască Bérenger!" Englezii tac.

Reamintim că, înainte ca să fi ajuns jos, pe pajiște, Bérenger atinsese, în coborîrea sa, capul cîtorva din domnii englezi care se dăduseră la o parte.

ZIARISTUL: Impresiile dumneavoastră, domnule Bérenger?

JOSÉPHINE: Bine că te-ai întors. Ca să spun drept, mi-a fost totuși frică. Ar fi trebuit să-mi spui și mie dinainte. Hai, povestește-i acum impresiile tale Domnului Ziarist.

BÉRENGER: Păi... păi...

Se oprește și tace.

JOHN BULL: Dați-mi voie, domnule, să vă întreb: cum ați izbutit să faceți așa ceva?

ENGL. 1: Și ce-ați făcut anume?

BĂTR. D. ENGL. 2: Ați văzut bine, a zburat.

BÉRENGER: Am zburat. Da, am zburat...

BĂTR. D. ENGL. 1: Dar ați văzut bine cu toții.

ZIARISTUL: Și de ce-ați zburat?

BÉRENGER: Nu știu... N-am putut să fac altfel.

JOHN BULL: Vrem să spunem „de ce anume ați zburat?" Ce-ați vrut să demonstrați cu isprava asta?

ENGL. 1: Nu e adevărat. N-ați zburat. Am văzut foarte bine: mergeați pe o punte nevăzută. Pe ceva solid.

ENGLEZOAICA 1: A, nu! Nu era nici o punte.

BĂTR. D. ENGL. 1: Nici urmă de pod nevăzut.

ZIARISTUL: Se prea poate. Puntea nevăzută se datorește unei solidificări a aerului.

ENGL. 2: Oricine ar putea face la fel.

ENGLEZOAICA 2 *(soțului ei):* Exagerezi.

BĂTR. D. ENGL. 1: De ce nu încercați?

BĂTR. D. ENGL. 2: Are dreptate, ați putea încerca și dumneavoastră.

ENGL. 2: Oricine poate face la fel. Oricine.

ENGL. 1: Trebuie numai să ne indicați locul exact al punții aeriene nevăzute.

BÉRENGER: Nu există nici un fel de punte. Am zburat, pur și simplu, vă asigur că am zburat.

JOHN BULL *(celorlalți Englezi):* Oricum ar fi, isprava lui n-are nimic extraordinar.

ENGL. 2: Întocmai. Un zmeu de hîrtie face același lucru.

ENGLEZOAICA 2: Un om care să se transforme în zmeu înseamnă totuși ceva.

JOHN BULL: De ce să-ți dai atîta osteneală, cînd poți să ajungi de cealaltă parte a văii, în cîteva secunde, pe pod, cu automobilul?

ENGL. 1: Sau cu avioanele noastre.

ENGL. 2: Sau cu rachetele noastre.

ZIARISTUL: I-au trebuit nu mai puțin de cinci minute bune ca să parcurgă abia jumătate din drum.

BĂTR. D. ENGL. 1 *(Josephinei):* Nu le-ascultați criticile, doamnă.

BĂTR. D. ENGL. 2: Așa sînt oamenii: invidioși.

ZIARISTUL: Cinci minute, poate chiar șase. E într-adevăr mult! Pierzi astfel o groază de timp.

ENGL. 1: Noi n-avem timp.

JOHN BULL *(lui Bérenger):* Nu vom breveta sistemul dumneavoastră.

ZIARISTUL: Ca să fiu cu conștiința profesională împăcată, vă cer totuși să ne comunicați impresiile dumneavoastră.

BÉRENGER: Ce să vă spun? Ce-aș putea să vă spun?

ENGLEZOAICA 2 *(lui John Bull):* Ba eu găsesc că ar trebui să i-l brevetăm.

ENGL. 1: Tehnica obține mai mult, doamnă. Tehnica obține mai mult. O întoarcere la procedeele naturale e contrarie progresului și evoluției spiritului.

MARTHE: Bravo, tată, bravo, bravo. O! dar e dezamăgit rău.

JOSÉPHINE: Ce ai?

ENGL. 2 *(Englezoaicei 1):* Vă asigur, doamnă, nu e de loc o ispravă extraordinară. Oricare englez, cu un pic de antrenament, cu un pic de antrenament...

JOSÉPHINE: Ce ai? Ar trebui să fii mîndru! Ce caracter! Nu pari să fii mulțumit. Așa ești tu: niciodată nu te arăți mulțumit.

ENGLEZOAICA 2: Apărați-vă, domnule, explicați-vă.

BĂTR. D. ENGL. 1: Explicați-le importanța acțiunii întreprinse de dumneavoastră.

ENGLEZOAICA 1: Vă bucurați de toată admirația noastră.

JOSÉPHINE *(lui Bérenger):* Vezi?

JOHN BULL *(Englezilor):* Isprava asta nu prezintă nici un interes, ce tot stăruiți?

ZIARISTUL: O copilărie care nu se ridică decît pînă la cele mai înalte culmi ale ridicolului.

JOSÉPHINE: O izbîndă, crede-mă! Întotdeauna se vor găsi critici.

BĂTR. D. ENGL. 2: Dumneavoastră care v-ați urcat atît de sus, n-o să vă lăsați impresionat acum.

ENGLEZOAICA 1: Vorbiți, domnule, vorbiți.

MARTHE: E speriat, e obosit. Are o privire parcă rătăcită...

JOSÉPHINE: Doamne sfinte! Vai, ce privire! Ce-ai văzut dincolo?

ENGL. 1: Cu viteza cu care zbura n-a putut să vadă nimic, fără un aparat de precizie.

ENGLEZOAICA 1: Ce-ați văzut, domnule, dincolo? Spuneți-ne. Ce-ați văzut?

ENGLEZOAICELE *(împreună):* Ce-ați văzut?

BÉRENGER: Am văzut... am văzut... gîște...

JOHN BULL: A văzut gîște. Ce mucalit...

BÉRENGER: Oameni cu capete de gîscă.

ZIARISTUL: Asta e tot? Nu e mare lucru.

BÉRENGER: Oameni care lingeau șezutul maimuțelor și beau pișatul scroafelor.

ZIARISTUL: Domnule, domnule, sînteți nerușinat.

JOHN BULL: Sînt de față urechi delicate, de copii.

ENGL. 1: Murdării.

JOSÉPHINE: Alege-ți și tu cuvintele, Herbert.

Auzind cuvintele lui Bérenger, Băiețașul a exclamat: „Ai auzit ce-a spus?" Și Fetița a răspuns: „A spus șezutul maimuțelor, pișatul scroafelor".

BÉRENGER: Am văzut șiruri de ghilotinați umblînd fără cap, șiruri de ghilotinați... pe nesfîrșite întinderi. Și apoi, și apoi, nu mai știu, lăcuste uriașe, îngeri decăzuți, arhangheli învinși.

JOHN BULL: Se ține de farse.

BÉRENGER: Am văzut mii de oameni care erau biciuiți și care spuneau: „Bine ne face, bine ne face..."

ZIARISTUL: N-a văzut nici pe dracu. A citit toate astea în *Apocalips*.

ENGLEZOAICA 1 *(Băiețașului):* Nu, nu ți se va da. Nu e o carte pentru copii.

BÉRENGER: Am văzut continente întregi de paradise în flăcări. Preafericiții ardeau.

ZIARISTUL: Dacă n-aveți altceva să ne spuneți, domnule, nici n-am să mai iau note.

ENGLEZOAICA 2: Un pic de osteneală, domnule Bérenger, pentru noi care vă admirăm. Povestiți-ne călătoria dumneavoastră.

BÉRENGER: Încerc.

ENGLEZOAICA 1: Lucruri mai interesante și mai moderne.

BÉRENGER: Am văzut cuțitele, am văzut morminte...

ENGL. 1: Vrea să ne facă praf cu asta. Cuțitării și cimitire avem pretutindeni.

JOSÉPHINE: Dar dincolo, dar dincolo...

BÉRENGER: Dincolo, pămîntul se crapă... Munții se prăbușesc, oceane de sînge... noroi, sînge, noroi...

JOHN BULL: Nu prea are imaginație. Dacă e literatură, e tare proastă.

ZIARISTUL: Comparați pălăvrăgelile lui cu ceea ce spun poeții noștri.

ENGL. 1: Chiar și ceilalți poeți. Pe Dante nu l-a întrecut nimeni.

ENGL: 2. Nu prezintă decît prea puțin interes, prea puțin interes.

BĂTR. D. ENGL. 2: Totuși, pe mine toate astea mă mișcă, da, mă mișcă.

MARTHE: Şi cînd te-ai urcat mai sus? Cînd te-ai urcat mai sus?

JOSÉPHINE: Ce-ai mai văzut?

BÉRENGER: M-am urcat foarte sus. Ca să văd ce se petrecea spre celelalte puncte cardinale.

ZIARISTUL: Şi ce-aţi văzut?

JOHN BULL: Ce-aţi văzut mai pasionant?

ENGL. 1: Mai puţin vulgar?

ENGL. 2: Mai vesel?

BÉRENGER: Am ajuns la creasta acoperişului nevăzut pe care l-am atins cu fruntea şi unde se întîlnesc spaţiul şi timpul. M-am uitat la dreapta, la stînga, în spate şi în faţă.

În timp ce Bérenger pronunţă această ultimă frază, Engl. 1 spune soţiei sale: „S-a făcut tîrziu pentru copil".

ENGLEZOAICA 1 *(luînd copilul de mînă):* Hai acasă.

Engl. 1 şi Băieţaşul se îndreaptă încet spre stînga, unde pocnituri nedesluşite şi licăriri slabe de focuri de artificii arată că în partea aceea are loc o serbare sărăcăcioasă.

BÉRENGER: Gropi uriaşe fără fund, bombardamentele, bombardamentele, gropi uriaşe fără fund se căscau pe şesuri de mult răscolite şi pustiite.

ENGL. 2 *(luîndu-şi de mînă soţia şi Fetiţa):* Prostiile astea ar putea s-o impresioneze.

Ies încet din scenă cu pas de plimbare, prin dreapta, privind la serbarea care se întinde şi în partea aceea.

BÉRENGER: Pe urmă, pe urmă, pe urmă...

JOHN BULL: Ar fi putut să ne aducă o vulpe sau una din scroafele de care vorbea, ca să-l credem.

ZIARISTUL *(lui John Bull):* Veniţi? Circiuma e deschisă.

Se duc încet spre fund, apoi dispar şi ei, tot încet, cu ceilalţi care, şi ei, ies unul cîte unul.

BĂTR. D. ENGL. 1 *(către cea de a doua):* E destul de tîrziu.

BÉRENGER: ...milioane de universuri care dispar, milioane de aştri care explodează.

BĂTR. D. ENGL. 2: Mi-e frig. Să mergem să luăm un ceai.

Cele două Bătrîne Doamne Englezoaice pleacă şi ele, încet de tot, şi toată lumea s-a împrăştiat la sfîrşitul discursului lui Bérenger.

BÉRENGER: Pe urmă, pe urmă, gheaţa urmînd focului nesfîrşit, focul urmînd gheţii. Pustiuri de gheaţă, pustiuri de foc încrucişîndu-se unele împotriva celorlalte şi îndreptîndu-se spre noi... îndreptîndu-se spre noi.

JOSÉPHINE: Spune oamenilor, spune-le repede ce-ai văzut. Auziţi ce spune.

MARTHE: Nu-l ascultă.

BÉRENGER: Nimeni nu poate să mă creadă. Ştiam eu bine că nimeni n-o să mă creadă... noroi, foc, sînge... uriaşe perdele de flăcări...

MARTHE: Eu te cred. Noi te credem.

BÉRENGER: Şi chiar dacă m-ar crede, chiar dacă m-ar crede...

JOSÉPHINE: Atunci, ce mai aştepţi? Ia-ne pe fiecare sub un braţ, de vreme ce ai dovedit că poţi s-o faci, şi zboară cu noi.

MARTHE: Zboară repede cu noi!

BÉRENGER: Ca să ne ducem unde?

JOSÉPHINE: Mai departe de „dincolo", mai departe de iad.

BÉRENGER: Din păcate nu pot, dragele mele. Mai departe nu mai e nimic.

JOSÉPHINE: Cum nimic?

BÉRENGER: Nimic. Mai departe nu mai e nimic, nimic decît abisele nesfîrşite... decît abisele.

Amurg sîngeriu, detunături de artificii, urmate de scurte licăriri roşii. Muzică de bilci, jalnic de „veselă".

MARTHE: Auzi? Vezi? Mi-e frică.

BÉRENGER: Nu se întîmplă încă nimic, dragele mele. E doar serbarea. După cum vedeţi, un fel de 14 Iulie englez. *(Cu capul plecat, Bérenger, Joséphine şi Marthe se îndreaptă spre luminile roşii ale oraşului, apoi ies din scenă.)* Nu se întîmplă încă nimic; deocamdată încă nimic.

MARTHE: Poate că nici nu va fi altceva decît pocnitorile astea... poate că totul o să se aranjeze... poate că flăcările vor putea să se stingă... poate că gheața se va topi... poate că abisurile se vor astupa... poate că... grădinile... grădinile...

Iese.

CORTINA

Vara anului 1962.